

■ Av. Yakup GÜL* ■

BULAŞICI HASTALIKLARA İLİŞKİN TEDBİRLERE AYKIRI DAVRANMA SUÇU

ÖZET

Koronavirüs salgın hastalığıyla (COVID-19) mücadele ve toplumu koruma amaçlı birtakım idari tedbirler uygulanmaya konulmaktadır.

Koronavirüs salgın hastalığıyla mücadelede uygulanacak idari tedbirlerin dayanaklarından birisinin de Türk Ceza Kanunu (TCK) m. 195 olduğu ileri sürülmektedir.

5237 sayılı TCK m. 195 “Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma” suçunu düzenlemektedir.

Koronavirüs bulaşıcı hastalığı sırasında başvuru olan özellikle karantina tedbiri başta olmak üzere bu tedbirlere uyulmaması halinin nasıl olması gerektiğine TCK m. 195’te yer verilmemektedir.

Bununla birlikte TCK m. 195’te yer alan suçun oluşabilmesi için bulaşıcı hastalığın fenni ve tıbben tespit edilmesi, bu bulaşıcı hastalığa yakalanmış veya bulaşıcı hastalıktan ölmüş bir kişinin bulunduğu yere ilişkin yetkili makamlar tarafından karantina uygulamasına başlanmış olması ve bu yere ilişkin alınan karantina tedbirine kişi tarafından uyulmaması gerekir. Ör. Bulaşıcı hastalığa yakalanan kişinin evine gönderilmesi ve ancak kişinin evine gitmemesi halinde TCK m. 195’teki suç oluşmayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Koronavirüs, Kanunilik, Bulaşıcı Hastalık, Karantina Tedbirleri, Yetkili Makam, Kamu Sağlığı, Tedbirlerin Aykırı Davranma

ABSTRACT

Several administrative measures have been taken in the context of the fight against the corona virus/covid-19 pandemic and for the protection of the society.

Article 195 of the Turkish Penal Code (TPC) is stated to be one of the grounds in respect of the administrative measures applied in the fight against the Coronavirus pandemic disease.

Article 195 of the TPC (no.5237) regulates the crime titled “Acts contrary to the measures taken in connection with contagious diseases”

Article 195 of the TPC does not prescribe the circumstances which shall constitute acts of in compliance with the measures in particularly the quarantine applied in connection with the coronavirus pandemic disease.

However for existence of crime under Article 195 of the TPC it is necessary to determine contagious disease both medically and scientifically or to impose quarantine measure by the competent authorities for an area where either an individual was diagnosed with the disease or an individual dies as a result of the said disease and to be an individual who does not comply with the quarantine measure taken in this context. For example when an individual is sent to his home but refuses to obey it after having diagnosed with the Covid-19, he cannot be regarded as an offender under this provision.

Keywords: Infectiousdisease, Principle of Legality, Publichealth, Quarantinemeasures, Violation of Measures, Competent Authorities

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 31.01.2022 Kabul Tarihi: 03.08.2022

* ORCID ID: <https://orcid.org/0000>

GİRİŞ

Son dönemlerde Türkiye'yi ve tüm dünyayı etkisi altına alan Koronavirüs¹ olarak adlandırılan bulaşıcı hastalığın yayılmasını önlemek, insan ölümlerinin önüne geçmek veya ölümlerin sayısını azaltmak, bulaşıcı hastalığa yakalananların iyileşmesini sağlamak için tedavilerin yürütülmesine yönelik yasama organı tarafından yasal düzenlemelerin² yapılması yanında, yürütme organı tarafından da özellikle Koronavirüs bulaşıcı hastalığıyla mücadeleye yönelik birtakım idari nitelikte eylem veya işlemler gerçekleştirilmektedir.

Yürütme organı tarafından, Koronavirüs bulaşıcı hastalığı gerekçe gösterilerek zaman zaman tüm ülkede geçerli olmak üzere alınan tedbir nedeniyle bulaşıcı hastalığa yakalansın veya yakalanmasın, kişi hak ve özgürlüklerine yönelik müdahaleyi doğuran birtakım kısıtlamalara gidilmiştir.

Yürütme organı tarafından alınan bu tedbirlerin uygulanması sırasında bu tedbirlere aykırı davranışlarda bulunan kişilerin eylemlerinin, kabahat veya suç sayılıp sayılmayacağı hususu da tartışma konusu olmuştur.

Bu tartışmalardan biri de Koronavirüs nedeniyle idare tarafından alınan tedbirleri ihlal edenler açısından, 01 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) m. 195'te yer alan "*bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma*" suçunun oluşup oluşmayacağıdır.

¹ Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19), ilk olarak Çin'in Vuhan Eyaleti'nde Aralık ayının sonlarında solunum yolu belirtileri (ateş, öksürük, nefes darlığı) gelişen bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda 13 Ocak 2020'de tanımlanan bir virüstür. Salgın başlangıçta bu bölgedeki deniz ürünleri ve hayvan pazarında bulunanlarda tespit edilmiştir. Daha sonra insandan insana bulaşarak Vuhan başta olmak üzere Hubei eyaletindeki diğer şehirlere ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin diğer eyaletlerine ve diğer dünya ülkelere yayılmıştır. Koronavirüsler, hayvanlarda veya insanlarda hastalığa neden olabilecek büyük bir virüs ailesidir. İnsanlarda, birkaç koronavirüsün soğuk algınlığından Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) gibi daha şiddetli hastalıklara kadar solunum yolu enfeksiyonlarına neden olduğu bilinmektedir. Yeni Koronavirüs Hastalığına SAR-CoV-2 virüsü neden olur (<https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html> E.T.: 05.03.2021).

² Bu amaçla, 7226 sayılı "*Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*", 26.03.2020 tarihli, 31080 (mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

5237 sayılı TCK m. 195'te yer alan "*bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma*" suçu üzerinde Koronavirüs öncesinde doktrin de yeterince tartışma yürütülmüş bir konu olmadığı gibi yine uygulamada da karşılaşılmış bir suç tipi olmaması nedeniyle, gerek ilk derece gerek istinaf mahkemelerinde gerekse Yargıtayda inceleme konusu olmamıştır.

Koronavirüs bulaşıcı hastalığın ortaya çıkması ve yayılmasıyla, yürütme organı tarafından alınan idari nitelikteki karantina tedbirine uyulmaması hali, Türkiye'nin birçok yerinde faille isnat edilen TCK m. 195'te yer alan suç olarak, ceza yargılamasının konusunu³ oluşturmuştur.

Çalışmamızda 5237 sayılı TCK çerçevesinde "*Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma*" suçuna ilişkin genel açıklamalar ile Koronavirüs bulaşıcı hastalık sonrasında bu suçun öğretilerdeki yerine ve yargı kararlarındaki yansımalarına değinilecektir.

I. GENEL OLARAK BULAŞICI HASTALIKLARA İLİŞKİN TEDBİRLERE AYKIRI DAVRANMA SUÇUYLA İLGİLİ KAVRAMLAR VE MEVZUAT

5237 sayılı TCK m. 195'te yer alan "*Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma suçu*", TCK'nın özel hükümleri düzenleyen ikinci kitabın üçüncü kısmındaki **topluma karşı suçları** düzenleyen üçüncü bölümdeki **kamunun sağlığına karşı suçlar** içerisinde yer almaktadır.

TCK m. 195'te yer alan bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçu; "*Bulaşıcı hastalıklardan birine yakalanmış veya bu hastalıklardan ölmüş kimsenin bulunduğu yerin karantina altına alınmasına dair yetkili makamlarca alınan tedbirlere uymayan kişi*,

³ Kayseri 1. Asliye Ceza Mahkemesi ... hakimi sanık Ç.Ö.'yü, TCK'nın 195'inci maddesindeki, 'bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma' suçundan 2 ay hapis cezasına çarptırdı (<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/karantinayi-ihlal-etti-hapis-cezasina-carptirildi-6121390/> E.T.: 06.03.2021).

iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” şeklinde düzenlenmiştir.

Yukarıda da belirtilen, bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçu, kısa bir suç tipidir. Tek paragraftan oluşan bir maddedir. Suçun nitelikli hallerine yer verilmediği gibi ileride tartışılacak ve madde içerisinde bulaşıcı hastalıktan kastedilenin veya karantinanın ne olduğu da açıklanmamıştır. Yine madde içerisinde, yetkili makamın idari mi yoksa adli mi olduğuna ilişkin bir açıklama da yer almamaktadır.

Yasa koyucu, madde gerekçesini “*Maddede, bulaşıcı hastalıklara yakalanmış veya bu hastalıklardan ölmüş bulunan kimselerin bulunduğu yerin karantina altına alınmasına dair yetkili makamlarca alınan tedbirlere uyulmaması, suç olarak tanımlanmıştır. Böylece kamu sağlığının korunması amacı güdülmektedir.*” şeklinde oluşturmuştur. Madde gerekçesinde de yukarıda belirtilen kavramlardan anlaşılması gerekenin ne olduğu yer almamaktadır.

Bununla birlikte 5237 sayılı TCK m.195 düzenlenmesinden önce yürürlükte bulunan 765 sayılı ETCK m. 263’e karşılık gelmekte idi. Bu madde ise “**Kolera ve sair bulaşık hastalıklardan musab veya vefiyat zuhur eden ev ve sair mahallerin kordon altına alınmasına dair Hükümetçe verilen emirlere ve yapılan icraata fiillen mümanaat edenler hareketlerinin derecesine göre bir aydan bir seneye kadar hapsolunur.**” şeklinde düzenlenmiştir.

1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu’nun (UHK) m. 72. ve m. 73. uyarınca kolera ve sair bulaşıcı ve insan sağlığı için tehlikeli hastalıklardan birinin meydana gelmesi halinde, bu hastalıklardan birine yakalanan hastalar tıbbi koşullara uygun yerlere kapatılarak görevliler tarafından denetim altında tutulurlar⁴. ETCK m. 263’te kolera ve sair bulaşık hastalık ile kordon altına alma ve doğrudan idare tarafından verilen bir

⁴ GÖZÜBÜYÜK, Abdullah Pulat, Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi, Genişletilmiş 5. Bası, Kazancı Hukuk yayımları, İstanbul, 1980, s.1054., SAVAŞ,Vural/MOLLAMAHMUTOĞLU,Sadık, Türk Ceza Kanunu Yorumu II. Cilt, İkinci Baskı, Seçkin yayınevi, Ankara, Mayıs 1998, s.2726.

emir içermesi sebebiyle her iki maddenin unsurları açısından farklılıkların olduğu açıktır⁵. Dolayısıyla TCK m. 195, ETCK m. 263'ten ayrılan yönleriyle kendine özgü bir suç tipi olduğu söylenebilir⁶.

Bununla birlikte 24.04.1930 tarihli 1593 sayılı UHK şu anda yürürlükte olan bir kanundur. Koronavirüs bulaşıcı hastalığı öncesinde yargıya yansımış bir eylem olmaması nedeniyle başvurulmayan TCK m. 195 ancak Koronavirüs bulaşıcı hastalığının ortaya çıkması ve UHK'nin da uygulanmasına bağlı olarak UHK'nin ilgili düzenlemeleri doktrinde, uygulamada ve yargıda tartışılır olmuştur.

5728 Sayılı Kanun'un 50. maddesiyle değişiklik yapılarak 08.02.2008 tarih ve 26781 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan UHK'nin değişik m. 284'te yer alan, "66 ve 67. maddelerde zikredildiği üzere **sari hastalıklar hakkında tetkikatta bulunmağa salahiyettar memurlara muhalefet eden kimseler Türk Ceza Kanunu'nun 195 inci maddesi mucibince cezalandırılır.**" şeklindeki düzenleme ile TCK m. 195'e atıfta bulunduğu görülmektedir.

Dolayısıyla UHK'de yer alan gerek m. 284 ve gerekse bu maddenin atıfta bulunduğu m.57, m. 66, m.67 ve 72. hükümleri de dikkate alınarak dar kapsamda da olsa TCK m. 195 ile birlikte incelenmesi gerekecektir⁷.

⁵ ACAR, Hüseyin, Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma Suçu (TCK. MD. 195), TBB Dergisi, S.159, Y:2022, ss. 185-227, s. 197.

⁶ ÖNOK, R. Murat, "Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma Suçu (TCK M. 195)" Anayasa Hukuku Dergisi, C.9, S.17, Y. 2020/, ss. 147-186, s. 149, (<http://anayasadergisi.org/anayasa-hukuku-dergisi-17-sayi-2020-1/> E.T.: 06.03.2021).

⁷ Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun m.57, m.65, m. 66, ve m.67 hükümleri aşağıdaki gibidir; "Madde 67 - 57 nci maddede zikrolunan sari ve salgın hastalıklar vakaları hakkında tetkikat yapan tabip bu tetkikati kolaylaştırmak üzere hastanın yanına girmeğe ve hastayı ve icabına göre evin sair sakinlerini muayeneye ve hastalığın sureti zuhur ve seyrine dair izahat ve malumat talebine salahiyettardır. Bu hususta mümaneatı görülenler bu kanunda zikredilen ahkamı mahsusa mucibince cezalandırılır. Madde 57 - Kolera, veba (Bübön veya zatürree şekli), lekeli humma, kara humma (hummayi tiroidi) daimi surette basil çıkaran mikrop hamilleri dahi - paratifoit humması veya her nevi gıda maddeleri tesemmümüti, çiçek, difteri (Kuşpalazı) - bütün tevkiati dahi - sari beyin humması (İltihabı sahayai dimağii şevkii müstevli), uyku hastalığı (İltihabı dimağii sari), dizanteri (Basilli ve amipli), lohusa humması (Hummai nifası) ruam, kızıl, şarbon, felci tıfli (İltihabı nuhai kuddamii sincabii haddı tıfli), kızamık, cüzam (Miskin), hummai racia ve malta humması hastalıklarından biri zuhur eder veya bunların birinden şüphe edilir veyahut bu hastalıklardan vefiyat vuku bulur veya mevtin bu hastalıklardan biri sebebiyle husule geldiğinden şüphe olunursa aşağıdaki maddelerde zikredilen kimseler vak'ayı haber vermeğe mecburdurlar. Kudurmuş veya kuduz şüpheli bir hayvan tarafından ısırılmaları, kuduz müptela hastaların

II. BULAŞICI HASTALIKLARA İLİŞKİN TEDBİRLERE AYKIRI DAVRANMA SUÇUYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

A. Korunan Hukuki Değer

Korunan hukuki değer açısından, fail tarafından yapılan eylemin hukuken değerli sayılan yararları ihlal etmesi nedeniyle cezalandırıldığı belirtilmiştir⁸. Ceza hukuku, son çare olarak uygulanırken hakların korunması aracılığıyla toplumun ve kişilerin mutluluğunu anayasal güvence altına alarak kişilerin barış ve özgürlük içerisinde yaşamalarına hizmet eder⁹. Ceza hukukunun ve cezalandırmanın son çare olmasını esas alan TCK m.1 de ceza hukukunun amacını öncelikli olarak Anayasada yer alan hukuki değerleri koruma amacını üstlenmiştir¹⁰.

Kanun koyucu TCK m. 195'te yer alan suç, TCK'nin ikinci kitap üçüncü kısmındaki **topluma karşı suçları** düzenleyen üçüncü bölümdeki **kamunun sağlığına karşı suçlar** içerisinde düzenlenmektedir. TCK m. 1'de belirtilen amaçların içerisinde kamu sağlığının korunması amacının da olduğu açıkça görülmektedir.

Any. m. 5 uyarınca Devletin temel amaç ve görevleri içerisinde; “... kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel

veya kuduzdan ölenlerin ihbarı da mecburidir.

Madde 66 - 65 inci maddede zikredilen tahkikat, sari ve istilai bir maraz zuhuru ihbar olunmadığı ve fakat Hükümetçe sari bir hastalık vukuundan şüphelenildiği takdirde dahi yapılabilir. Bu surette sari hastalık tetkikati yapan sıhhat memurları lüzum gördükleri mahallerde hastaları veya maraz amillerini ve sebeplerini taharriye salahiyettardır.

Madde 65 - Sari bir hastalık zuhur ettiği veya zuhurundan şüphelenildiği veya sari ve salgın bir hastalıktan vefat vuku bulduğu veyahut vefatın sari ve salgın bir hastalık tesiri ile husule geldiğinden şüphe edildiği ihbar olunur olunmaz hükümet tabipleri veya bulunmadığı mahallerde belediye tabipleri mahallinde lazım gelen tetkikati icra ve hastalığın muhakkak olup olmadığını ve zuhuru sebeplerini tahkik ile mafevce işaretler. Sari hastalıklar tetkikati yapan tabiplere bütün Devlet kuvvetleri müzaherete mecburdurlar.

Madde 284 - 66 ve 67 nci maddelerde zikredildiği üzere sari hastalıklar hakkında tetkikatta bulunmağa salahiyettar memurlara muhalefet eden kimseler (DEĞİŞİK İBARE RGT: 08.02.2008 RG NO: 26781 KANUN NO: 5728/50) (KOD 1) Türk Ceza Kanunu'nun 195 inci maddesi mucibince cezalandırılır.”

⁸ DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Nisan 2016, s.545.

⁹ DEMİRBAŞ, s.50.

¹⁰ ÖZBEK, Veli Özer/DOĞAN, Koray/ BACAŞIZ, Pınar/TEPE, İlker, Türk Ceza Hukuk Özel Hükümler, 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2018, s.47.

hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.” Yine Any. m. 56’da yer alan herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğuna ilişkin düzenlemeler çerçevesinde TCK m. 195’te yer alan suçta korunan hukuki yararın **kamu sağlığı** olduğu öğretilde de ifade edilmektedir¹¹.

Maddede yer alan **kamu** kavramından anlaşılması gereken, bir ülkedeki halkın bütünü, halk olduğudur¹².

Bu amacı gerçekleştirmek üzere ve Koronavirüs gibi bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmek için TCK m. 195’te belirtilen yetkili makamlar tarafından alınmış olan tedbirlerin ihlal edilmesi halinde bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçu oluşacaktır¹³.

TCK m. 195’in gerekçesinde de bulaşıcı hastalıklar nedeniyle alınan tedbirlere uyulmamasının cezalandırılması ile kamu sağlığının korunması amaçlanmıştır. Kaldı ki bu suçun TCK sistemi içerisinde kişilere karşı suçlar arasında düzenlenmemesi de¹⁴ korunan hukuksal değerlerin tüm toplum olmasından kaynaklanmaktadır.

Bir başka deyişle, hükümde belirtilen yaptırım ile amaçlanan ve korunmak istenen hukuki değerlerin toplumu oluşturan tüm bireylerin sağlığı olduğudur¹⁵. Doktrinde TCK’nin şerh olarak incelenen eserlerde

¹¹ KANGAL, T. Zeynel, in: Bayraktar Köksal ve diğerleri, Özel Ceza Hukuku, Cilt V (Genel Tehlike Yaratan, Çevreye Karşı ve Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar), 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 435, ÖNOK, s.159.

¹² <https://sozluk.gov.tr/> E.T.: 07.03.2021.

¹³ KAHRAMAN, Recep, “Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma Suçu (TCK md. 195)” İstanbul Hukuk Mecmuası, S. 78(2), Y.2020, ss. 737-767, s.744, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ihm/issue/57316/812437> E.T.: 06.03.2021).

¹⁴ ÖNOK, s.159.

¹⁵ GÜNDÜZ, Hakan, “Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Karantina Tedbirlerine Uymamanın Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi” Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi S. 2021/1, Y. 6, ss. 87-118, s.97, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1306108> E.T.: 07.03.2021).

TCK m. 195’te korunan hukuki değerin kamu sağlığının korunmasının amaç olduğu ortaya konulmaktadır¹⁶.

Bir diğer görüş ise *kamu sağlığının* soyut bir kavram olması sebebiyle hukuki yarar olarak değerlendirilemeyeceği, ayrıca kamu (halk) gerçek anlamda bir vücuda sahip olmadığı için de kelimenin dar anlamıyla kamu sağlığı kavramının da söz konusu olamayacağıdır. Olması gereken, halka mensup birden fazla bireyin sağlığının korunmasıdır. Dolayısıyla bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçunun koruduğu hukuki yarar, toplumu oluşturan her bir bireyin sağlığıdır¹⁷. Bir diğer deyişle öğretide soyut tehlike suçu olarak değerlendirilen TCK m. 195’te yer alan suç, kamu sağlığını korumayı amaçladığı için bu suçun sağlıklı bir fail tarafından karantina bölgesine girmesi suretiyle işlenmesi halinde aslında failin de kendi sağlığını tehlikeye atmış olacağı ifade edilmiştir¹⁸.

Bununla birlikte idarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamayacağı dikkate alındığında, kamu gücünü kullanma yetkisine sahip yetkili makamlar tarafından alınacak tedbirlerin hukukun evrensel ilkelerine, Anayasa’ya ve kanunlara uygun olması, Any. m.2’de yer alan insan haklarına saygılı demokratik bir hukuk devletinin gereğidir.

¹⁶ YURTCAN, Erdener, Yeni Türk Ceza Kanunu, İstanbul Barosu Yayınları, 3. Bası, Ufuk Matbaası, Ocak 2005, s. 286., ŞAHİN, Turgay, Türk Ceza Kanunu ve İlgili Mevzuat, Sena Ofset Matbaacılık, Afyonkarahisar, Mart 2006, s. 510., GERÇEKER, Hasan, Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt-2, Beşinci Baskı, Seçkin yayınları, Ankara, Şubat 2020 s.1836, EROL, Haydar, Açıklamalı ve En yeni İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, 2. Baskı, Yayın Matbaacılık, Ankara, Temmuz 2015, s. 2107, BAYZİT, Tuğba, “*Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma Suçu (TCK md. 195)*”, 29.05.2020, s.3, (<https://blog.lexpera.com.tr/bulasici-hastalıklara-iliskin-tedbirlere-aykiri-davranma-sucu-tck-m-195/> E.T.: 02.03.2021). ACAR, s. 199.

¹⁷ KANGAL, s. 435-436.

¹⁸ ÖZGENÇ, İzzet, “COVID-19 Salgınının Ceza Hukuku Alanındaki Etkileri” TUBA Bilimler Akademisi Tuba COVID-19 Küresel Salgını: Hukuki Değişim ve Etkileşimler Raporu, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, TÜBA Raporları No: 36, Ankara, Temmuz 2020, ss. 11-32, s. 19 (<http://www.tuba.gov.tr/tr/yayinlar/suresiz-yayinlar/raporlar/tuba-covid19-global-outbreak-report-on-judicial-changes-and-interactions> E.T.:02.03.2021).

B. Suçun Maddi Unsuru

1. Fail ve Mağdur

a. Fail Açısından

Suç teşkil eden eylemi gerçekleştiren kişiye fail denir¹⁹. Bir diğer deyişle kanunda belirtilen suç tipini ihlal eden kişi suçun failidir²⁰. TCK m. 195'te yer alan suçta “*Bulaşıcı hastalıklardan birine yakalanmış veya bu hastalıklardan ölmüş kimsenin bulunduğu yerin karantina altına alınmasına dair yetkili makamlarca alınan tedbirlere uymayan kişi...*” şeklindeki düzenleme ile fail olmak için herhangi bir niteliğin aranmadığı bu suç, özgü suçlardan değildir. Dolayısıyla bu suçun faili herkes olabilir²¹. Suçun faili ancak gerçek kişiler olabilir, tüzel kişiler bu suçun faili olamazlar²².

Kamu görevlisi görevini yerine getirirken yetkili makamlar tarafından alınan karantinaya ilişkin tedbirlere uymaması halinde TCK m. 195'te yer alan suçun faili kamu görevlisi de olabilir²³.

TCK'nin uygulanması açısından kamu görevlisi deyimini, TCK m. 6/1-c'de “*kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi*” olarak belirtilmiştir.

b. Mağdur Açısından

TCK m. 195'te yer alan suçun TCK sisteminde düzenlendiği yer de dikkate alındığında korunmak istenen hukuki değer toplumu oluşturan tüm bireylerin sağlığı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu suçun

¹⁹ DEMİRBAŞ, s.480.

²⁰ ÖZBEK/DOĞAN/ BACAĞSIZ/TEPE, s.513.

²¹ GERÇEKER, s. 1837, KANGAL, s. 436, GÜNDÜZ, s.97, BAYZİT, s. 5, KAHRAMAN, s.749.

²² TANERİ, s. 137, KANGAL, s. 437.

²³ KANGAL, s. 436, ÖNOK, s.160.

mağduru tüm toplumdur, kamudur, herkestir. Bir diğer deyişle, bu suç belli kişilere karşı işlenmediğinden, toplumdaki herkesin zarar görme ihtimali olduğundan, bu suçun mağduru toplumdaki tüm bireyler olduğunun kabul edilmesi gerektiği söylenebilir²⁴.

TCK m. 195'te yer alan suçta, mağdurun kamu olarak kabul edilmesi nedeniyle, kamuyu temsilen kamu kuruluşlarının ve kamu görevlilerinin katılan sıfatı almaları mümkün müdür? ETCK m. 263'ün aksine TCK m. 195'te yer alan suçun kamu idaresine karşı işlendiği kabul edilmediği için aldığı tedbire uyulmamış olan kamu görevlisini suçun mağduru olarak görülmeyecektir²⁵.

Bu duruma ilişkin olarak İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 28. Ceza Dairesinin 2020/327 E. -573 K. sayılı ve 27.10.2020 tarihli kararında "... sanığın eyleminin 5237 sayılı TCK'nin 195. maddesinde düzenlenen "Bulaşıcı hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma" suçunu oluşturduğu dikkate alındığında, bu suçun 5237 sayılı TCK'nin ikinci kitabının topluma karşı suçlar" başlıklı üçüncü kısmının "kamu sağlığına karşı suçlar" başlığını taşıyan üçüncü bölümünde düzenlenmiş olması; belirtilen özelliği gereğince, mağdurun CMK'nin 237. maddesi uyarınca mağdur veya suçtan zarar gören sıfatıyla bu suçlarla ilgili davalara katılmasına olanak bulunmaması nedeniyle davaya katılma ve hükmü istinaf etme hakkının olmadığı anlaşılmakla..."²⁶ kamu kuruluşlarının mağdur veya katılan sıfatlarının olmadığını ortaya koymuştur.

2. Suçun Hukuki Konusu

Suçun konusu, suç teşkil eden hareketin üzerinde gerçekleştiği maddi şey ya da kişidir²⁷. İnceleme konusu TCK m. 195'te yer alan suçun maddi konusu ise bizim de katıldığımız *bulaşıcı hastalıklar nedeniyle*

²⁴ GERÇEKER, s. 1837, GÜNDÜZ, s.97, BAYZİT, s. 5, TANERİ, s. 138.

²⁵ KANGAL, s. 437, ÖNOK, s.161, ACAR, s. 201.

²⁶ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 28. Ceza Dairesinin 2020/327 E. -573 K. sayılı ve 27.10.2020 tarihli yayımlanmamış kararı.

²⁷ ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, s.211, ÖNOK, s.161.

*yetkili makamlar tarafından alınan karantina tedbirlerdir*²⁸. Suçun oluşabilmesi için bu tedbirlere aykırı davranılması yeterlidir²⁹.

Ancak öğretide suçun konusunu, failin davranışlarının bulaşıcı hastalıklara ilişkin alınan karantina tedbirlerine uymama niteliğinde olması nedeniyle “*bulaşıcı hastalıklar*” olduğunu ileri süren görüş de mevcuttur³⁰.

Bununla birlikte suçun konusu; bulaşıcı hastalığa yakalanan kişilerin bulunduğu yer, ilgili tedbirler ve karantina olup hayvan hastalıkları nedeniyle uygulanan karantina ve uyulmayan tedbirler TCK m.195 kapsamı dışındadır³¹.

Bulaşıcı hastalığın olmadığı bir yerin başka bir nedenle karantina altına alınmasının da suçun konusunu oluşturmayacağı kanaatindeyiz.

Yine herhangi bir yerde bulaşıcı hastalığa yakalanmış kimselerin olması, hatta bulaşıcı hastalık nedeniyle ölümler olması nedeniyle yetkili makamlar tarafından tedbir alınması ve bu tedbirlere aykırı hareket edilmesi suçun konusunu oluşturmaz. Suçun konusunu oluşturabilmesi için aynı zamanda o yerin karantina altına alınmış olması da gerekir.

3. Fiil-Hareket

a. Genel Olarak

Suçun ve cezanın kanuniliği Any. m. 38 ve TCK m. 2/1’de yer almaktadır. Bu hükümlerde kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemeyeceği düzenlenmiştir.

²⁸ BAYZİT, s.3, GÜNDÜZ, s.98, ÖNOK, s.161, KAHRAMAN, s.750, TURHAN, Engin, “Salgın Dönemlerinde Ortaya Çıkabilecek Ceza Sorumlulukları -Korona Tecrübesi” Suç ve Ceza Dergisi Y. 2020, S.1, ss.197-222 (<https://www.tchd.org.tr/wp-content/uploads/2020/07/20201.pdf> E.T.:07.03.2021), s. 206.

²⁹ KANGAL, s. 437.

³⁰ TANERİ, Gökhan, “Kanunilik İlkesi ve Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma Suçu” Leges Hukuk Dergisi, C. 1, S. 128, Ağustos 2020, ss. 101-166 (<https://www.legesdergi.com/makale/485> E.T.: 06.03.2021), s, 137.

³¹ MALKOÇ, İsmail, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu, Sözkesen Matbaacılık, 4. Baskı, Ankara, 2013, s. 3232.

Suçun gerçekleşmesi için ancak failin tipe uygun hukuka aykırı bir hareketinin bulunması gerekir. Ceza hukuku düşüncüyü cezalandırmaz. Suç teşkil eden kişi iradesinin dış dünyaya yansıtması da ancak hareket şeklindeki bir davranışla mümkündür³².

Any. m. 38 uyarınca suçların ve cezaların kanuniliği ilkesi ve TCK m.2/3 gereği suç ve cezaların uygulanmasında kıyas yapılamayacağı, suç ve ceza içeren hükümlerin, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamayacağı yer almaktadır. Yine Any. m. 13 uyarınca, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasında özlere dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeple de bağlı olarak ve sadece kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamaların Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaması gerekmektedir³³. TCK 195'te yer alan suçta yer alan *karantina, yetkili makam, bulaşıcı hastalık, alınacak tedbir* kavramlarının tanımlanmamış olması belirsizlik oluşturmaktadır. Bununla birlikte suçun konusunun idarenin düzenleyici işlemleriyle belirlenmesi, yani suçun konusunu belirleme yetkisinin idari makamlara bırakılması, Any. m.13'de yer alan kanunilik ilkesinin alt ilkesi olan kanunların belirli olma, açık olma ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

Anayasa'nın sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması başlıklı 56. maddesinde değişikliğe gidilerek, tehlikeli salgın hastalıkların önlenmesi amacıyla temel hak ve özgürlüklerde meşru amaç yönünde sınırlama yapılabileceğine ilişkin düzenleme yapılabilir³⁴.

Dolayısıyla TCK m. 195'te belirtilen suçun maddi konusundan, madde içerisinde yer alan ancak tanımlanmamış *bulaşıcı hastalık, yetkili makamı, karantina, alınacak tedbir* kavramlarının "fil-hareket" yönünden irdelenmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

³² DEMİRBAŞ, s.219-220.

³³ DEMİRBAŞ, s.118-119, ÖZBEK/DOĞAN/ BACAĞSIZ/TEPE, s.69-70.

³⁴ ŞİRİN, Tolga, Tehlikeli Salgın Hastalıklarla Anayasal Mücadeleye Giriş, Anayasa Hukuku Dergisi, Cilt: 9/Sayı:17, Yıl:2020, ss. 43-146, s. 132.

b. Bulaşıcı Hastalık

TCK m. 195'te yer alan *bulaşıcı hastalıklardan* anlaşılması gereken nedir? Ya da bulaşıcı hastalık nasıl tanımlanacaktır? Suçun oluşması için bulaşıcı hastalığın türü, yayılma şekli, kapsadığı alanın önemli olup olmadığı hususlarının açıklığa kavuşturulması yerinde olacaktır.

Sağlık Bakanlığı tarafından 30.05.2007 tarih ve 26537 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bulaşıcı Hastalıklar Sürveyans ve Kontrol Esasları Yönetmeliği (Koronavirüs Tedbirleri) (Sürveyans Yön.) m. 4/1c'de bulaşıcı hastalık tanımlanmıştır. Bu düzenlemeye göre ***bulaşıcı hastalık***; “Enfekte olmuş bir kişi ile doğrudan temas yoluyla veya bir vektör, hayvan, ürün veya çevreye maruz kalma gibi dolaylı yollardan veya bulaşıcı madde ile kirlenmiş olan sıvı alışverişi yolu ile insandan insana bulaşan, bir mikroorganizma veya onun toksik ürünlerine bağlı olarak ortaya çıkan hastalığı” ifade etmektedir.

Bir başka deyişle bulaşıcı hastalık ya da enfeksiyon hastalıkları; herhangi bir yol ile insana geçme özelliğindeki hastalık yapıcı mikropların veya parazitlerin vücuda girmesiyle veya temasla ortaya çıkan hastalıklardır³⁵.

Sürveyans Yön.'nin Ek-I Bildirme Esas Bulaşıcı Hastalıklar Listesinde bulaşıcı hastalıklar yer almaktadır. Aynı yönetmeliğin 10. maddesinde de *sağlık hizmeti veren bütün kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler* bulaşıcı hastalıkları bildirim yükümlülüğü düzenlenmiştir.

Sürveyans Yön. “Bildirme Esas Bulaşıcı Hastalıklar Listesi” başlıklı EK-1'ine 22.04.2020 tarihinde 81. bulaşıcı hastalık olarak “Covid-19 (yeni koronavirüs hastalığı)” eklenmiştir.

Sürveyans Yön. m. 6/1 uyarınca ilde görülen bulaşıcı hastalıkları izlemek, bu konuda yürütülen çalışmalarını değerlendirmek, önerilerde bulunmak, koordinasyonu sağlamak üzere il sağlık müdürlüklerinde İl Bulaşıcı Hastalık Danışma Komisyonu oluşturulmuştur.

³⁵ GERÇEKER, s. 1837.

TCK m. 195’te yer alan suç açısından, bulaşıcı hastalığın insan dışında bir başka canlıda tespit edilmesi yeterli değildir. Bu hastalığa yakalanmış veya bu hastalıktan ölmüş bir insanın da olması gerekmektedir. Bulaşıcı hastalığın türü veya yayılma şekli ve kapsadığı alan önem arz etmemekle birlikte, karantina tedbirinin uygulanmasını gerektiren sebeplerin varlığı da önem arz etmektedir³⁶.

Bununla birlikte TCK m.195’te yer alan suçun oluşabilmesi için tanısı konulmuş bulaşıcı hastalıklardan birine yakalanmış veya bu hastalıklardan ölmüş kimse olmalıdır³⁷. Eğer ölümlerin veya hastalığın tanısı yapılmamışsa TCK m. 195’te yer alan suçun oluşmayacağı kanaatindeyiz. Örneğin Sürveyans Yön. “Bildirime Esas Bulaşıcı Hastalıklar Listesi” başlıklı EK-1’e 22.04.2020 tarihinde Koronavirüs hastalığının 81. bulaşıcı hastalık olarak tanısı konularak eklendiği görülmektedir.

Koronavirüs ölümlerinin tanısı konulmadan önce hastalık belirtilerini gösterir şekilde ölümlerin gerçekleşmiş olmasını, şüpheli ölüm olarak değerlendirilecek ve ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmesi gerekecektir³⁸.

Konuyla ilgilisi bakımından günlük yaşantımızda nezle olarak bilinen soğuk algınlığı veya grip (Sürveyans Yön.’nin Ek-I Bildirme Esas Bulaşıcı Hastalıklar Listesinde yer alan influenza) bulaşıcı hastalıkları için de karantina kararı alınabilmesinin söz konusu olabileceğini, böylece yetkili makam tarafından alınan tedbirlere uyulmaması fiilleri TCK m. 195’te yer alan suçun konusu olabileceğini ifade etmek isteriz.

c. Karantina

Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde **karantina**; “*Bulaşıcı bir hastalığın yayılmasını önlemek için belli bir bölgenin veya yerin kontrol altında tutu-*

³⁶ ÖZGENÇ, s. 19.

³⁷ TANERİ, s. 141.

³⁸ TANERİ, s. 141.

lup giriş çıkışların engellenmesi biçiminde uygulanan sağlık önlemi"³⁹ olarak tanımlanmıştır. Yine bir diğer kaynak olan *Hukuk Sözlüğü'nde de karantina* kavramı "*Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemek amacıyla kuşkulu olan kimselerin (şeylerin veya hayvanların) başkaları ile temas etmelerini önlemek için bir yerde tutulmaları*". şeklinde benzer bir tanımlama yapılmıştır⁴⁰.

Karantina, kavram olarak UHK'de yer almamakla birlikte, UHK'nin 54, 72, 73, 74, 83, 107, 119, 129 ve 136. maddelerinde *tecrit* kavramı yer almaktadır⁴¹. *Tecrit* kavramı TDK Sözlüğü'nde "*Ayırma, ayrı bir tarafta tutma, soyutlama*" şeklinde tanımlanmıştır.

Bununla birlikte uygulamada karantina yerine izolasyon teriminin de kullanıldığı olmaktadır. İzolasyon halihazırda enfekte olmuş kişileri diğerlerinden ayırmayı anlatması nedeniyle yukarıda açıklanmaya çalışılan karantina teriminden farklıdır⁴². **Karantina** altına alınacak yer, *bulaşıcı hastalığına yakalanan veya bulaşıcı hastalıktan ölen kişinin olduğu yer ile ilgili olurken; izolasyon kişi üzerinde yapılmaktadır*⁴³.

UHK m. 72 uyarınca bulaşıcı bir hastalık ortaya çıktığında veya bulaşıcı hastalığın ortaya çıkmasından şüphelenilmesi halinde, hasta olanların veya hasta olduğundan şüphe edilenlerin gerekli bir süre için sağlık memurları tarafından evlerinde veya uygun sağlık kuruluşlarında *tecrit* ve gözlem altında tutulacağı düzenlenmiştir.

Öğretide tecridin bu yönüyle karantina ile özdeş olduğunun kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir⁴⁴.

³⁹ <https://sozluk.gov.tr/> E.T.: 07.03.2021.

⁴⁰ YILMAZ, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Altıncı Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara 2001, s. 479.

⁴¹ TURHAN, s. 207.

⁴² HAKERİ, Hakan/SÖĞÜT, İpek Sevda, "Tıp Hukuku Açısından Bulaşıcı hastalıklar" Adalet Dergisi, Y. 2020/1, S. 64, s.62 (<https://adaletdergisi.adalet.gov.tr/arsiv/adaletdergisi/2020/sayi-64.pdf> E.T.: 08.03.2021), TURHAN, s. 208.

⁴³ ÖNOK, s.162-163.

⁴⁴ TURHAN, s. 208, BAYZİT, s.4.

d. Tedbirler

TCK m. 195’te yer alan suçta “... karantina altına alınmasına *dair yetkili makamlarca alınan tedbirlere uymayan...*” ibarelerinde yetkili makamlar tarafından alınan **tedbirlerin** neler olduğu belirtilmemiştir⁴⁵.

Bununla birlikte UHK m. 72’de yer alan tedbirler UHK m. 57’de belirtilen hastalıkların varlığı halinde uygulanabilecektir. Örnek olarak, aşı yapılması, serum verilmesi, hastalığı yayan hayvanların yok edilmesi, hastalığın bulunduğu çevrenin ve eşyaların temizlenmesi, ilaçlanmasını ifade edebiliriz.

Ayrıca UHK m. 72/7 uyarınca, “bulaşıcı hastalıklardan birinin ortaya çıkması halinde genel mahallerde tehlike geçinceye kadar ilgili yerlere giriş çıkışları engellenmesi söz konusu olacaktır” şeklindeki düzenlemeden, tedbirlerden birinin kolluk güçleri tarafından karantina bölgesinin kontrol altında tutulması olduğunu söyleyebiliriz.

Dolayısıyla bulaşıcı hastalıklar nedeniyle yetkili makamlar tarafından alınan karantina tedbirlerinin uygulamasına ilişkin tüm aşamalar-daki önlemlerin de örneğin belirli veya belirsiz kişilerin karantina bölgesine girmesi, karantina bölgesinden çıkması, bu kişiler tarafından bir eşyanın veya hayvanın bölgeye sokulması veya çıkarılması vb., bu suçun kapsamına gireceğini ifade edebiliriz⁴⁶. Bu nedenle, karantina uygulaması ve alınan tedbirler kolluk güçleri ve diğer kamu görevlilerinin gözetimi ve denetimi altında uygulanacaktır⁴⁷.

Ancak alınacak bu tedbirler kişi özgürlüğüne müdahaleyi doğuracağından, bu tedbirler bulaşıcı hastalıkların giderilmesine veya kontrol altına alınmasına yönelik olmalıdır.

⁴⁵ ACAR, s. 195.

⁴⁶ TURHAN, s. 207.

⁴⁷ ÖZGENÇ, s. 19.

Koronavirüs bulaşıcı hastalığına yakalanmış kişinin, kendi evinde tutulması veya tedavi edilmesi halinde, eğer bu ev karantina altına alınmamışsa tedbir nedeniyle evde tutulan kişinin evden ayrılması TCK m. 195'te yer alan suç oluşturmayacaktır.

e. Yetkili Makam

TCK m. 195'te yer alan suçta karantina altına alma kararının yetkili makamı ile karantina altına alınan yerlere ilişkin tedbirlerin alınmasına ve uygulanmasına ilişkin yetkili makamlar konusunda da öğretide farklı görüşler mevcuttur.

Bir görüşe göre; UHK m. 69 uyarınca, “Sari ve salgın bir hastalığın vukuu tahakkuk eylediği takdirde sıhhat memurları derakap lazım gelen tedbirlerin ittihazına ve bütün idari makamlar bu tedbirlerin tatbik ve icrası hususunda muavenete mecburdurlar.” şeklindeki düzenlemede yer alan sağlık memurlarının bulaşıcı hastalıklara ilişkin alınacak tedbirlerle ilgili karar verme yetkisine sahip olduklarıdır⁴⁸. Ayrıca, UHK m. 69'da yer alan sıhhat memurlarından anlaşılması gerekenin ise aynı kanunun 303. maddesinde düzenlendiği belirtilmiştir⁴⁹.

Bir başka görüş ise; karantina kararının kimin tarafından alınacağına ilişkin UHK'de açık bir düzenlemenin bulunmadığını, bu nedenle karantina kararı genel idari yetkiler çerçevesinde mülki idari amirleri olan ilçelerde kaymakam illerde ise valiler tarafından verebileceklerine ilişkindir⁵⁰.

Bununla birlikte diğer bir görüş ise, gerek UHK m. 69 gerek m. 72 ve gerekse de m.64'ün atıfta bulunduğu, m.57'de yer alan hastalıklar için **cebri olmayan tecrit** tedbiri bakımından sağlık memurlarının yetkili olduğudur. Bununla birlikte UHK m. 73'te yer alan bulaşıcı hastalıklar

⁴⁸ GERÇEKER, s. 1838, BAYZİT, s. 4.

⁴⁹ KAHRAMAN, s. 749, ÖNOK, s.168-169.

⁵⁰ KANGAL, s. 439.

için **cebrî tecrit** niteliğinde bir tedbir kararı ancak Sağlık Bakanlığı tarafından alınabilecektir⁵¹.

Bir diğer görüşe göre ise UHK m. 69'da yer alan sıhhat memurlarının karantina kararı almasında yetkili olmadığı, karantinaya ilişkin karar alınmasında UHK m. 23 ve m. 27 uyarınca Umumi Hıfzısıhha Meclisi olduğudur⁵².

Bununla birlikte bir diğer görüş ise UHK m.64 uyarınca ve bu maddenin “57 nci maddede zikredilenlerden başka her hangi bir hastalık...” ibaresinden yola çıkarak UHK'nin 57 ila 96 maddeleri arasında sayılan tedbirlerin Sağlık Bakanlığı tarafından karar verilmesi şartıyla UHK'de sayılmamış olan salgın hastalıklar bakımından da uygulanabileceğidir⁵³.

Uygulamada da örneğin Şanlıurfa İl Hıfzısıhha Kurulu tarafından UHK m. 23, m.27 ve m. 72 uyarınca İl Hıfzısıhha Kurulu kararlarıyla karantina tedbirlerinin uygulanmasına veya karantina tedbirlerinin kaldırıldığına karar verildiği görülmektedir. Örneğin, Şanlıurfa İl Hıfzısıhha Kurulu tarafından 25.05.2020 tarih 2020 Yılı 64 No.lu Kararı ile ayrı ayrı adreslerde bulunan binalarda birer kişinin Koronavirüs hastalığına yakalanmaları üzerine bu binaların karantina altına alınması veya daha önce alınmış karantina tedbirlerinin kaldırılmasına ilişkin kararlar bulunmaktadır⁵⁴.

Ayrıca İçişleri Bakanlığının Koronavirüsle Mücadele kapsamında 07.08.2020 tarihli duyurusunda “... il ve ilçelerde mülki idare amirleri başkanlığındaki umumi hıfzısıhha kurullarınca yerleşim yerlerine ilişkin karantina kararları alınmakta...” olduğuna yer verilmiştir⁵⁵.

⁵¹ TURHAN, s. 210.

⁵² HAKERİ/SÖĞÜT, s. 80-81.

⁵³ BULUT, Karabağ Bulut, “Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumunun Ağır Tehlike Arz Eden Salgın Hastalık Hali bakımından Elverişliliğinin Değerlendirilmesi”, İstanbul Hukuk Mecmuası, (2020) 78(2), ss. 517-561, s. 555 (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ihtm/issue/57316/812413> E.T.: 11.03.2021).

⁵⁴ <http://www.sanlıurfa.gov.tr/il-hifzissihha-kurulunun-2020-yili-64-nolu-karari> E.T.:10.03.2021.

⁵⁵ <https://www.icisleri.gov.tr/koronavirusle-mucadele> E.T.: 10.03.2021.

Bununla birlikte, UHK m. 2 uyarınca “*Umumi sıhhat ve içtimai muavenet hizmetlerine ait Devlet Vazaiî Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından ifa ve hususi idarelerle belediyelere ve sair mahalli idarelere bırakılan hizmetlerin sureti icrası murakabe olunur. Milli Müdafaa teşkilatına ait sıhhi işler müstesna olmak üzere bütün sıhhat ve içtimai muavenet işlerinin mercii ve murakıbu bu Vekalettir.*” şeklindeki düzenlemeden de görüleceği üzere UHK çerçevesinde yapılan tüm işlemlerin tamamı Sağlık Bakanlığının kontrolü, denetimi ve onun yetkilendirilmesiyle yapılmaktadır. Bu durumda karantina kararı İl Hıfzısıhha Kurulu tarafından alınmış olsa da nihai ve asıl yetkili makamın Sağlık Bakanlığı olduğu söylenebilir⁵⁶.

Bununla birlikte UHK m. 57, m.64, m. 66, m. 67, m.69, m. 72 vd. maddelerinde yer alan hükümler bakımından TCK m. 195’te yer alan hüküm uygulanabilecek midir?

UHK’de suçun konusunu oluşturan tedbirler, her ne kadar kanunlarda öngörülmüşse de yetkili makamlar tarafından somut olayda hastalığın yapısı, türü, yaygınlığı gibi faktörler dikkate alınarak karara bağlandığından; kanunilik ilkesiyle, özellikle de kanunilik ilkesinin alt ilkeleri olan belirlilik ve açıklık alt ilkeleriyle bağdaştığını söylemek mümkün değildir. Çünkü UHK’de belirtilen suçların konusu yürütme organı tarafından genel düzenleyici, hatta bireysel idari işlemlerle belirlenebilmektedir. Bu nedenle bizim de katıldığımız görüş çerçevesinde, TCK m. 195 tamamen yürürlükten kaldırılarak maddede belirtilen suçun özel kanunlarda kabahat olarak tanımlanması gerekir⁵⁷.

Yukarıda açıklanmaya çalışıldığı üzere, TCK m. 195’te yer alan bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçu açısından bulaşıcı hastalıkların UHK m. 23 ve m. 27 uyarınca, her ilde toplanan umumi hıfzısıhha meclisi ciddi nitelikte salgın hastalık hakkında bilgi toplamak, hastalıktan korunmanın çareleri ve sağlıklı bir yaşamın faydaları hakkında halkı bilgilendirmekle ve aynı zamanda salgın hastalıkların

⁵⁶ GÜNDÜZ, s.100, TURHAN, s. 210.

⁵⁷ KANGAL, s. 440.

giderilmesi için alınan tedbirlerin yerine getirilmesi bakımından da yükümlü tutulmuşlardır⁵⁸.

UHK'nin çeşitli maddelerinde salgın hastalıklarla mücadeleye ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Yukarıda belirtildiği üzere bu düzenlemelerden biri de “*memleket dahilinde sari ve salgın hastalıklarla mücadele*” başlıklı UHK m. 57'dir. Bu maddede birtakım bulaşıcı ve salgın hastalıkla mücadeleye ilişkin birtakım hastalıklar sayılmıştır. UHK m. 64 uyarınca da “*57 nci maddede zikredilenlerden başka her hangi bir hastalık istilai şekil aldığı veya böyle bir tehlike baş gösterdiği takdirde o hastalığın veya her hangi bir hastalık şeklinin memleketin her tarafında veya bir kısmında ihbarı mecburi olduğunu neşir ve ilana ve o hastalığa karşı bu kanunda mezkur tedabirin kaffesini veya bir kısmını tatbika **Sihhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti salahiyyettardır.***” şeklindeki düzenleme ile gerek m. 57'de gerekse başka herhangi bir hastalıkla ilgili tedbirler Sağlık Bakanlığı tarafından alınacaktır.

Yargıtay 19. CD 2020/4354 E., 2020/14250 K. sayılı ve 09.11.2020 tarihli kararında; “... 1593 sayılı Kanun'un 57. maddesinde; ülke genelinde görüldüğünde ihbar edilmesi zorunlu salgın ve bulaşıcı hastalıkların tek tek sayılmak suretiyle (numerus clausus) açıkça yazıldığı, madde metninde “gibi, ve benzeri” şeklinde ifadelere yer verilmediği görülmektedir. Ancak aynı Kanun'un 64. maddesinde, 57. maddede sayılanlar dışında (başkaca) bir salgın veya bulaşıcı hastalık başgöstermesi halinde, bu hastalığın da salgın ve bulaşıcı bir hastalık olarak ilan edilmesi ve bu hastalığa karşı, yine aynı Kanun'da açıkça yazılı tedbirlerin alınması hususunda Sağlık Bakanlığının yetkili olduğu belirtilmektedir...”⁵⁹ şeklindeki gerekçesiyle bulaşıcı hastalıklar nedeniyle tedbirlerin alınmasında Sağlık Bakanlığının yetkili olduğu ortaya konulmuştur.

f. Hareket

TCK m. 195'te yer alan suçun maddi unsurunu oluşturan hareket,

⁵⁸ BULUT, s. 553.

⁵⁹ <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/E.T.:21.03.2021>

tedbirlere uymamaktır. Failin tedbirlere ne şekilde uymaması gerektiği madde metninde belirtilmemiştir. Dolayısıyla bu tedbirlere uymamanın nasıl olması gerektiğinin bir önemi bulunmamaktadır⁶⁰. Tedbirlere uymama hali icrai bir hareketle olabileceği gibi ihmali bir hareketle de olabilir⁶¹. Bir diğer deyişle, bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçu serbest hareketli bir suçtur⁶².

Dolayısıyla TCK m. 195'te yer alan suçun hareket unsurunun oluşabilmesi için bulaşıcı bir hastalığın fenni olarak ve tıbben tespit edilmesi, bu bulaşıcı hastalıklardan birine yakalanmış veya bu hastalıklardan ölmüş bir kişi bulunması, bu kişinin bulunduğu yerin yetkili makamlar tarafından karantina uygulanmasına başlanması ve karantina altına alınan bu yere ilişkin alınan tedbirlere fail tarafından uyulmaması gerekmektedir⁶³. Bununla birlikte öğretide, bu suçun icrai hareketle işlenmesi söz konusu olabileceği gibi, ihmali hareketle de işlenebileceği ortaya konulmuştur⁶⁴. Bu durum, suçun soyut tehlike suçu ve serbest hareketli bir suç olmasının sonucudur⁶⁵.

Karantina alınan yerde olmak üzere, karantina uygulanmasını ve alınan diğer tedbirleri protesto etmek amacıyla gösteri düzenlemek ve düşünce açıklamak TCK m. 195 'teki suçu oluşturur mu? Any. m. 34 ve m. 26 uyarınca Anayasal birer hak olan bu davranışlar, silahsız ve silahsız olarak kullanıldığı takdirde herhangi bir suçun konusunu oluşturmayacağı açıktır.

Bununla birlikte yetkili makam tarafından alınmış karantina kararının veya tedbirlerinin fail tarafından bilinir veya bilinebilir olması ge-

⁶⁰ GERÇEKER, s. 1838.

⁶¹ HAKERİ/SÖĞÜT, s. 81.

⁶² BAYZİT, s. 5.

⁶³ TANERİ, s. 145, GERÇEKER, s. 1837.

⁶⁴ HAKERİ/SÖĞÜT, s. 81, ÖNOK, s.171.

⁶⁵ KANGAL, s. 442, ERDEM, Mustafa Ruhan, "COVID-19'la Bağlantılı Ceza Hukuku Sorunları" Yaşar Hukuk Dergisi, C.2, Özel Sayı 2020, s. 2 (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/yhd/issue/57555/817115> E.T.: 09.03.2021).

rekmetedir. Yetkili makam tarafından alınmış ancak duyurulmamış bir karantina kararına veya tedbire uyulmaması, fail açısından suç oluşmayacaktır.

Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçu, failin tedbirlere aykırı davrandığı anda tamamlanır; failin eylemi devam ettiği sürece, başka bir deyişle failin tedbirlere aykırı davranış sonuçlanıncaya kadar suç işlenmeye devam edilir. Bu kapsamda inceleme konumuz olan suçun kesintisiz (mütemadi) bir suç olduğunu söyleyebiliriz⁶⁶.

Bununla birlikte tedbirlere aykırı davranan failin taşıdığı bulaşıcı hastalığı bir başkasına bulaştırmasının TCK m.195'te yer alan suçun oluşmasına herhangi bir etkisi bulunmadığını ifade edebiliriz. Burada hastalık fail tarafından başkasına bulaştırılmış ise, “tüketen-tüketilen norm” ilişkisi içerisinde TCK m. 195'te yer alan suç, yaralama veya öldürme suçlarının gerisine çekilir⁶⁷. Örneğin hakkında tedbir kararı verilen kişi kendisinde bulunan bulaşıcı hastalığın yaralayıcılığını veya öldürücülüğünü bildiği halde insanlarla temasa geçiyorsa, burada genel güvenliği tehlikeye sokan TCK m. 195'te yer alan tedbirlere aykırı davranma suçu açısından değil; mağdurun yaşam veya beden bütünlüğünü zarara uğratacağından, yaralama veya öldürme suçu çerçevesinde değerlendirilecektir.

TCK m. 195'te yer alan suçun oluşması için alınan tedbirlere uymama yeterlidir. Ayrıca tedbiri alanlara karşı cebir, şiddet veya tehdit kullanılmasına gerek yoktur. Bu tip hareketlerde bulunulması halinde, sağlık görevlisine veya kolluk güçlerine karşı hakaret, yaralama, görevi yaptırmamak için direnme gibi suçlar oluşabilir⁶⁸.

Bununla birlikte TCK m.195'te yer alan suçun hareketinin, tedbirleri alan ve uygulayan sağlık veya kolluk görevlilerinin önünde gerçek-

⁶⁶ GÜNDÜZ, s.100.

⁶⁷ ERDEM, s. 2.

⁶⁸ GERÇEKER, s. 1838, BAYZİT, s. 6, TANERİ, s. 143, HAKERİ/SÖĞÜT, s. 81, MALKOÇ, s. 3233.

leştirilmesi de aranmamaktadır⁶⁹.

Suçun oluşması için bulaşıcı hastalıklara yakalanmış veya bulaşıcı hastalıktan ölen kimse olması gerekir. Bu kimsenin olduğu yer de karantina altına alınabilir. Dolayısıyla karantina altına alınacak yerin herhangi bir niteliği bulunmamaktadır. Bir diğer deyişle, bulaşıcı hastalığa yakalanmış veya bulaşıcı hastalıktan ölmüş kişinin bulunduğu her yer, karantina bölgesi olabilir⁷⁰.

Failin karantina bölgesinin sınırlarını yanlış şekilde değerlendirmesi suçun maddi koşullarında hata hükmünü düzenleyen TCK m.30/1 çerçevesinde failin kastının olup olmadığının değerlendirilmesini gerektirebilecektir⁷¹. Bir diğer deyişle, eylemin maddi unsurlarında yanlışlık, TCK m.30/1 çerçevesinde kastı ortadan kaldıracaktır⁷².

Bununla birlikte bulaşıcı hastalıklar nedeniyle yetkili makamlar tarafından alınan sokağa çıkma kısıtlamalarına uyulmayarak, kişilerin bulunduğu yerden ayrılması ya da sosyal mesafe kuralları çerçevesinde kişilerin birbirleriyle temas kurmalarının engellenmesine uyulmaması, yukarıda açıklanmaya çalışılan unsurlar çerçevesinde karantina uygulaması sayılmadığı için TCK m. 195'te yer alan suç oluşmayacaktır⁷³.

Ancak konuya ilişkin olarak İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 17. Ceza Dairesinin 2020/2567 E. -2021/94 K. sayılı ve 25.01.2021 tarihli kararı şöyledir: “ ... sanık hakkında; 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nun 69. Ve 72. Maddeleri kapsamında, sağlık otoritelerince hastaneye yatışının gerekmediğine ve evde izlemine karar verilerek, hastalığın seyrinin takibi, genel durumunda bozulma olması halinde erken müdahale edilebilmesi, hastalık görülmesi halinde yayılmasının engellenmesi amacıyla 14 gün süre ile izolasyon/karantina altına alınmasına karar verildiği, uyulması gereken kuralların tebliğ edildiği, kurallara uyulmaması halinde hakkında TCK m.

⁶⁹ KANGAL, s. 442.

⁷⁰ TANERİ, s. 141.

⁷¹ KANGAL, s. 443.

⁷² ÖNOK, s.174.

⁷³ ÖZGENÇ, s. 20.

195/1. Maddesi gereğince işlem yapılacağına dair bilgilendirmenin yazılı olarak yapıldığı anlaşılan sanığın 05.04.2020 tarihinde izolasyon/karantina altında bulunduğu ikametinden ayrılarak karantina kurallarına uymadığı nedeniyle... sanığın istinaf başvurusu reddedilmiştir... ”⁷⁴ İstinaf Mahkemesi, kararını oluştururken TCK m. 195’te yer alan karantina kararının yetkili makam tarafından “kişi” hakkında değil de ancak bulaşıcı hastalığa yakalanan veya bulaşıcı hastalıktan ölen kişinin bulunduğu “yer” ile ilgili verileceğini dikkate almadan; sanığın bulaşıcı hastalığı nedeniyle gönderildiği kendi konutunu, on dört günlük süre sona ermeden terk etmesi sebebiyle cezalandırmasına yönelik ilk derece mahkemesinin kararını yerinde bulan İstinaf Mahkemesi kararının hatalı olduğu kanaatindeyiz.

Bununla birlikte, sanığın kalması gereken ev karantina altına alınmışsa⁷⁵, bu durumda gerek ilk derece mahkemesi kararının gerekse istinaf mahkemesi kararının yerinde olacağını da ifade etmek yerinde olacaktır. Bu noktada, pandemi sürecinde hastalığa yakalandığı veya temaslı olduğu gerekçesiyle riskli sayılmanın ve karantina altına alınmamış evden çıkamamanın, temel hak ve özgürlüklerin Anayasa’da yer alan sebeplere bağlı olarak ancak kanunla sınırlanabilmesi nedeniyle, kişiye hukuki bir yükümlülük getirmediği inancındayız.

g. UHK m. 284 Yönünden TCK m. 195’in Uygulanması

UHK m.284’te uyarınca, “66 ve 67. maddelerde zikredildiği üzere sarı hastalıklar hakkında tetkikatta bulunmağa salahiyyettar memurlara muhalefet eden kimseler Türk Ceza Kanunu’nun 195 inci maddesi mucibince cezalandırılır.” şeklinde düzenleme yer almaktadır.

UHK’nin 284. maddesi, aynı kanunun 66 ve 67 maddelerinde yer alan eylemleri gerçekleştirenleri cezalandırılacağı belirtmekle birlikte, m. 66’nın, aynı kanunun 67. maddesine atıf yapması ve m.67’nin ise yine aynı kanunun 57. maddesine atıfta bulunması nedeniyle UHK m. 284

⁷⁴ İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 17. Ceza Dairesinin 2020/2567 E. -2021/94 K. sayılı ve 25.01.2021 tarihli yayımlanmamış kararı.

⁷⁵ KAHRAMAN, s.751.

çerçevesinde TCK'nin 195.maddesinin uygulanıp uygulanmaması hususu; bu dört maddenin birlikte değerlendirilmesini elzem kılmaktadır.

UHK m. 67 uyarınca UHK m. 57'de yer alan salgın hastalıklar hakkında araştırma ve inceleme yapan doktorun, araştırmaları bakımından gerekli olması halinde, hastayı ve hasta ile birlikte yaşayanları muayene etmeye, hastalığın belirtileri ile seyrine dair açıklama ve bilgi talep etmeye yetkili kılınmıştır⁷⁶.

UHK m. 67'de, bu kanunun m. 57'de ifade edilen salgın hastalıklara müdahale sırasında görevli doktorun bu yetkilerine karşı koyanların UHK m. 284'ün atfıyla TCK m. 195 uyarınca cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır.

Bununla birlikte UHK m.72/b-1 uyarınca ise hasta olanların veya hasta olduğundan şüphe edilenlerin ve hastalığı yaydığı bilimsel raporlarla tespit edilenlerin bilimsel olarak gereken müddet boyunca ve sağlık görevlileri tarafından evlerinde ya da tıbbi veya bilimsel şartları haiz yerlerde tecrit ve müşahade altında bulundurulabilecekleri düzenlenmiştir. UHK m.72/b-2'de ise hastalara veya hastalığa maruz kalanlara serum ve aşı uygulaması yapılabileceği düzenlenmiştir. Nitekim yedinci bentte ise bulaşıcı ve salgın hastalıkların baş gösterdiği kamuya açık yerlerin tehlike sona erinceye kadar tahliye edilmesi ve bu yerlere girişin engellenmesi mümkün kılınmıştır⁷⁷.

Açık alanda maske takmama, failinin eyleminin UHK'de yer alan 57, 64, 72, 282 maddeleri ile 5326 sayılı Kabahatler Kanunu çerçevesinde değerlendirilmesine ilişkin Yargıtay 19. CD 2020/4354 E., 2020/14250 K. sayılı ve 09.11.2020 tarihli kararının; "... Ülkemizde toplum sağlığının korunması ile bulaşıcı ve salgın hastalıklarla mücadele amacıyla hazırlanan 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 06.05.1930 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1593 sayılı Kanun, tüm kamu kurum ve kuruluşlarıyla, gerçek ve tüzel kişilerin uyması gereken kuralları, alınacak tedbir-

⁷⁶ BULUT, s. 554.

⁷⁷ BULUT, s. 554.

leri düzenleyen temel bir kanun olmakla birlikte gerek ülke genelinde gerekse yerelde yetkili makamlarca alınacak tedbirlerin tüm muhataplar tarafından uygulanmasında mer'idir.

Genel bir salgın tehlikesi gösteren COVID-19 hastalığı konusunda alınacak tedbirlerin ve bu meyanda tedbirlere uyulmaması halinde uygulanacak cezai yaptırımların neler olduğunu açıklamak için öncelikle özel norm (lex specialis) mahiyetinde hükümler içeren 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'na bakılması gerekmektedir. 1593 sayılı Kanun'un 57. maddesinde; ülke genelinde görüldüğünde ihbar edilmesi zorunlu salgın ve bulaşıcı hastalıkların tek tek sayılmak suretiyle (numerus clausus) açıkça yazıldığı, madde metninde "gibi, ve benzeri" şeklinde ifadeler yer verildiği görülmektedir. Ancak aynı Kanun'un 64. maddesinde, 57. maddede sayılanlar dışında (başkaca) bir salgın veya bulaşıcı hastalık baş göstermesi halinde, bu hastalığın da salgın ve bulaşıcı bir hastalık olarak ilan edilmesi ve bu hastalığa karşı, yine aynı Kanun'da açıkça yazılı tedbirlerin alınması hususunda Sağlık Bakanlığının yetkili olduğu belirtilmektedir.

1593 sayılı Kanun'un 72. maddesinde, salgın ve bulaşıcı hastalıklardan birinin görülmesi veya şüphelenilmesi halinde uygulanabilecek tedbirler, yine sınırlı sayıda sayılmak suretiyle (numerus clausus) düzenlenmiştir...⁷⁸ şeklindeki gerekçesinden de anlaşılacağı üzere UHK m. 57'de belirtilen salgın ve bulaşıcı hastalık nedeniyle alınacak tedbirlerin, sınırlı şekilde sayıldığı ifade edilmiştir.

UHK m. 284'te ve aynı yasanın bağlantılı 57, 66, 67. ve m.72 maddelerinde karantinaya ilişkin bir düzenleme bulunmaması ve ayrıca bu maddelerde TCK m. 195'te yer alan suçun hareket unsurunu içeren bir düzenlemenin olmaması nedeniyle; UHK m. 284'ün, TCK m. 195'e atfının sadece sonuç ceza kısmı için olduğunun kabul edilmesinin yerinde olacağını söyleyebiliriz⁷⁹.

⁷⁸ <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/E.T.:21.03.2021>

⁷⁹ TANERİ, s. 146.

C. Manevi Unsur

TCK m. 195'te yer alan suç, ancak kasten işlenebilen suçlardandır. Madde metninde taksirle işlenebileceğine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır⁸⁰. Suçun işlenmesinde failin saikinin veya amacının ne olduğunun da bir önemi bulunmamaktadır⁸¹. Suçun işlenmesi için genel kast yeterlidir. Özel kast aranmaz⁸².

Bununla birlikte öğretilde, ülkeye giriş yapan kişilerin, karantina uygulaması yapılan belli yerlerde belli süre bekletilmeleri zorunluluğu bulunmasına rağmen belirlenmiş yerlere gitmemeleri hali ise ihmali hareketle bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçuna örnek olarak gösterilmektedir⁸³.

TCK m. 195'te yer alan suç açısından, karantina uygulaması ve bu tedbire bağlı diğer önlemlerin uygulanmasında toplumun bilgilendirilmiş, aydınlatılmış olması suçun manevi unsuru açısından oldukça önem arz etmektedir⁸⁴. Uygulanacak tedbirlerin mülki amirlikler tarafından yazılı ve görsel basın ile diğer tüm teknolojik olanaklar kullanılarak tedbirin uygulanacağı yerde duyurulması ya da bilgi ve uyarı afişleri asılarak veya levhaları konularak⁸⁵ yöre halkının bilgilendirilmesinin sağlanabilmesi halinde alınan tedbirlere aykırı davranan kişiler, bilerek ve isteyerek kasten hareket etmiş olacakları için fail açısından bu suç oluşabilecektir⁸⁶.

Konuya ilişkin olarak Van Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesinin 2020/2377 E. -2021/404 K. sayılı ve 16.02.2021 tarihli kararında tedbirin uygulanmaya başlayacağı zamanın muhatabına bildirilmesi hususu tartışılmıştır.

⁸⁰ ÖNOK, s.173, TANERİ, s. 147, BAYZİT, s. 7.

⁸¹ KANGAL, s. 443.

⁸² GERÇEKER, s. 1838.

⁸³ KAHRAMAN, s. 752.

⁸⁴ ÖZGENÇ, s.20.

⁸⁵ BAYZİT, s. 7.

⁸⁶ GÜNDÜZ, s.105.

Kararda yer alan “ ... Ancak fail hakkında uygulanacak ve uygun davranmaması halinde suç teşkil edecek tedbirin niteliği ve sonuçlarının faile önceden bildirilmesinde zorunluluk bulunmaktadır. Uygulamada bu bildirim; muhatabına onay kodunun gönderildiği SMS onam formunu içeren bir internet adresine dair link eklemek suretiyle yapılmaktadır. Oysa muhatabın telefonuna gönderilen SMS onam koduna dair link eklenmesi muhatabın bu linke erişip tedbirin içeriğinden haberdar olduğunu kabul etmeye elverişli ve yeterli değildir. Dolayısıyla her somut olayda failin uygulanan tedbirin niteliği ve sonuçlarından haberdar olup olmadığının araştırılması gerekmektedir... ”⁸⁷ şeklindeki gerekçeyle faildeki manevi unsurun (bilme ve istemenin) suçun oluşumundaki önemi ortaya konulmuştur.

Bununla birlikte tedbirlere aykırı davranmasının sonuçları hakkında faile usulüne uygun olarak ve onun anlayabileceği bir şekilde yapılmış bilgi ve uyarıya rağmen, failin “bilmiyordum” şeklindeki savunmasının TCK m. 4’de yer alan ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz düzenlemesi karşısında korunmayacağı ancak ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan hallerin varlığı halinde değerlendirilebileceği düşünülebilir.

Karantina uygulamalarının yapılacağı yerlerde bulunan kişilerin bilgisine sunulmayan önlemlere fail tarafından uyulmaması halinde, failin kastından söz edilemeyeceğini ifade edebiliriz⁸⁸.

D. Hukuka Aykırılık Unsuru

Hukuka aykırılık, hukukça korunmuş hak ve yarara saldırdır. Suç tipini ihlal eden hareketin sadece ceza hukukuyla değil tüm hukuk düzeni ile çelişki halinde bulunması demektir. Ancak hukuka aykırılık karşılığında uygulanan yaptırımın daha ağır sonuçlarının olması nedeniyle, ceza hukuku diğer hukuk dallarından ayrılmaktadır⁸⁹.

⁸⁷ Van Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesinin 2020/2377 E. – 2021/404 K. sayılı ve 16.02.2021 tarihli yayımlanmamış kararı.

⁸⁸ KANGAL, s. 443.

⁸⁹ DEMİRBAŞ, s.262-263.

TCK m. 195 kapsamında bulaşıcı hastalıklara ilişkin alınan karantina ve diğer tedbirlere aykırı davranma suçunun oluşması, eylemin hukuka aykırı olmasına bağlıdır⁹⁰. Bir diğer deyişle failin eylemi, kanunda belirtilen tipe uygun ise hukuka aykırılık varsayılır⁹¹.

Bununla birlikte eylem, TCK m. 24/1’de yer alan kanun hükmünün yerine getirilmesi suretiyle hukuka uygun olabilir. Görevlerinin gereğini yerine getirmek üzere karantina bölgesine giren veya bu yerden ayrılan kamu görevlilerinin veya kamusal hizmet (temizlik görevlileri, fırın vb. yerlerde çalışanlar) gören kişilerin eylemleri, görevin ifası kapsamında hukuka uygun olarak kabul edilmelidir⁹².

Bununla birlikte bir kamu görevlisinin, görevi olmadan karantina bölgesine girmek istemesi veya alınan tedbirlere aykırı hareket etmesi, görevli olmayan kamu görevlileri açısından da TCK m. 195’te yer alan suçun oluşacağını ifade edebiliriz⁹³.

Hukuka uygunluk sebepleri çerçevesinde meşru savunma; bulaşıcı hastalıklara karşı yetkili makamlar tarafından mevzuata uygun olarak alınan karantina uygulamaları ve önlemlerinden kaynaklanabilecek haksız bir saldırı olasılığı bulunmadığından TCK m. 195’te yer alan suç açısından meşru savunmanın, hukuka uygunluk nedeni olarak uygulama alanı bulmayacağı, öğretide ifade edilmiştir⁹⁴.

Bununla birlikte yetkili makamlar tarafından alınan ve uygulanan tedbirlerle görev sınırları aşılmışsa veya görevlerinin kapsamında olmayan bir tedbirin uygulanması söz konusu ise ya da görevlilerin keyfi davranışlarda bulunmaları halinde, bu davranışların haksız davranış olarak değerlendirilebileceği ve bu hallerde tedbirlere uyulmamasının meşru savunma kapsamında olabileceği değerlendirilmiştir⁹⁵.

⁹⁰ BAYZİT, s. 6.

⁹¹ GÜNDÜZ, s.106.

⁹² KAHRAMAN, s. 753, ÖNOK, s.174, TURHAN, s. 211, ACAR, S.209.

⁹³ GÜNDÜZ, s.108.

⁹⁴ GÜNDÜZ, s.107, KAHRAMAN, s. 753, ÖNOK, s.174, KANGAL, s. 445.

⁹⁵ KANGAL, s. 445.

Ancak öğretideki bir diğer görüşle ise yukarıda belirtilen durumların varlığı halinde hukuka uygunluk sebebi olan meşru savunma nedeğine başvurulmadan failin eyleminin TCK m. 195'te yer alan suçu oluşturmayacağıın kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir⁹⁶.

Bir diğer hukuka uygunluk sebebi olan TCK m. 25/2'de yer alan zorunluluk hali açısından öğretide, failin aile içi şiddete maruz kaldığı için ya da yiyecek içecek gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla veya yangın vb. nedenlerle karantina bölgesini terk etmesi suretiyle yetkili makamlar tarafından alınan tedbirlere aykırı hareketin zorunluluk hali kapsamında, hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilebileceği ifade edilmiştir⁹⁷.

E. Suça Etki Eden Sebepler

TCK m. 195'te yer alan hükümde ağırlaştırıcı veya hafifletirici herhangi bir nedene yer verilmemekle birlikte, TCK m. 266 uyarınca kamu görevlisi görevi gereği elinde bulundurduğu araç ve gereçleri alınan tedbirlere aykırı biçimde kullanmışsa ya da kullanmamışsa kamu görevlisinin cezası artırılabacaktır⁹⁸.

F. Suçun Özel Görünüş Biçimleri

1. Teşebbüs

Bir suçun icra hareketlerine elverişli koşullarda başlanmakla birlikte failin elinde olmayan sebeplerle tamamlanmayan suçlara, teşebbüs halinde kalmış suçlar denir⁹⁹.

Hareket suçlarında hareket tamamlandığında suç da tamamlanmış olur. Ancak hareket kısımlara bölünebildiği takdirde, teşebbüs de mümkün olur.

⁹⁶ ÖNOK, s.175.

⁹⁷ TURHAN, s. 211, KANGAL, s. 445.

⁹⁸ ÖNOK, s.177, KANGAL, s. 446, BAYZİT, s. 6.

⁹⁹ DEMİRBAŞ, s. 448, ÖZBEK/DOĞAN/ BACAKSIZ/TEPE, s.448.

Bu suça teşebbüs mümkündür¹⁰⁰. TCK m. 195'te yer alan suç bir hareket suçudur. Hareketten bağımsız bir netice aranmaz. Yetkili makam tarafından karantina uygulaması yapılan bölgede alınan tedbirlere uymama halinde suç gerçekleşmiş olur. Bununla birlikte hareketin bölünebileceği hallerde suça teşebbüs de mümkün olabilecektir. Örneğin karantina bölgesini terk etmek isteyen kişinin sağlık memurları tarafından engellenmesi ya da alınan tedbire aykırı hareketi tamamlanmadan failin kolluk güçleri tarafından yakalanması¹⁰¹ halinde suç, teşebbüs aşamasında kalacaktır¹⁰².

Bununla birlikte öğretide *Taneri*; TCK m. 195'te yer alan suç, tehlike niteliğinde olduğundan; teşebbüse elverişli olmadığını ifade etmiştir¹⁰³. Ancak biz de çoğunluğun görüşüne katılarak, bu suçun soyut tehlike suçu olması ve suçun icrai hareketlerinin kısımlara ayrılmaya uygun olması nedeniyle teşebbüsün mümkün olduğu kanaatindeyiz.

Öğretide, fail TCK m. 195'te yer alan suçun icra hareketlerinden gönüllü olarak vazgeçerse TCK m. 36 uyarınca teşebbüsten cezalandırılmayacağı ancak tedbire aykırı davranışı sırasında başkaca suçlar meydana gelmişse o suçlardan dolayı sorumlu olabileceği vurgulanmaktadır¹⁰⁴.

Önok; UHK m. 284'ün atfıyla TCK m. 195'in uygulandığı hallerde de teşebbüsün mümkün olduğunu ifade etmiştir¹⁰⁵.

2. İştirak

Suç tipleri kural olarak, bir kişi tarafından ihlal edileceği göz önünde bulundurulmak suretiyle belirlenmiştir. Ancak bazen failin eylemi

¹⁰⁰ GERÇEKER, s. 1838.

¹⁰¹ GÜNDÜZ, s.109.

¹⁰² KANGAL, s. 443, KAHRAMAN, s. 756.

¹⁰³ TANERİ, s. 150.

¹⁰⁴ KANGAL, s. 442, KAHRAMAN, s. 756.

¹⁰⁵ ÖNOK, s.177.

sırasında, failin hareketine, kendi bağımsız hareketiyle katılan kişiler de olabilir. Bu durumu suçta iştirak olarak ifade edebiliriz¹⁰⁶.

TCK m. 195'te yer alan suçta, fail veya şerik olarak iştirak mümkündür¹⁰⁷. Öğretide; bu suç tipi iştirak açısından herhangi bir özellik göstermediği ve madde içerisinde de özel bir düzenlemeye yer verilmemesi sebebiyle, iştirakin her çeşidinin mümkün olduğu belirtilmiştir¹⁰⁸.

Bu suçta iştirak iradesiyle katılan her kişi, müşterek fail olarak davranışlarından sorumlu olacaktır¹⁰⁹. Örneğin failin kaçması için kapıda duran kamu görevlisini oyalayan, onun dikkatini başka yere çeken kimse, yardım eden olarak hareketinden sorumlu olabilecektir.

Bununla birlikte failde, bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma konusunda suç işleme iradesi yokken, suç işleme kararını verdimen üzere faile yardım etme de suçta azmettiren kişi yönünden işlenen suçun cezasıyla sorumlu olabilecektir¹¹⁰.

3. İçtima

Kanun koyucu, korumak istediği her hukuki yarar için TCK'de ayrı bir suç tipi düzenlemiştir. Dolayısıyla fail tarafından TCK'ye uygun gerçekleştirilen her eylem, ayrı bir suç oluşturur. Bazen fail tarafından yapılan bir eylem birden çok kanun hükmünü veya birden fazla eylem aynı kanun hükmünü ihlal etmiş olabilir. Bu durumda suçların içtimaları söz konusu olabilir¹¹¹.

TCK m. 195'te yer alan suçta, özel bir içtima düzenlemesi yer almamaktadır. Dolayısıyla fail hakkında suçların içtimalını düzenleyen genel hükümler uygulanacaktır.

¹⁰⁶ ÖZBEK/DOĞAN/ BACAĞIZ/TEPE, s. 513.

¹⁰⁷ TANERİ, s. 150, GERÇEKER, s. 1838.

¹⁰⁸ ÖNOK, s.177, KAHRAMAN, s. 757, KANGAL, s. 449.

¹⁰⁹ KANGAL, s. 449, BAYZİT, s. 9.

¹¹⁰ GÜNDÜZ, s.110.

¹¹¹ DEMİRBAŞ, s. 524.

Yetkili makam tarafından verilen karar ile bulaşıcı hastalığa yakalanmış veya bulaşıcı hastalıktan ölmüş kimsenin bulunduğu yerde karantina uygulamasına ve alınan diğer tedbirlere aykırı davranma suçu, failin aynı suç işleme kararlığıyla suçu değişik zamanlarda birden fazla gerçekleştirmesi durumunda, TCK m. 43 uyarınca zincirleme suç hükümleri uygulanabilecektir¹¹².

Bununla birlikte karantina çerçevesinde birden fazla önlem alınmış olabilir. Failin icrai hareketleri birden çok tedbiri ihlal edebilir. Örneğin; karantina bölgesinden ayrılması, aynı zamanda karantinaya ilişkin bir ilanın yerinden sökülmesi veya karantina altında olan diğer kişilerle sosyal mesafe kurallarını gözetmeden ilişkiye geçmesi, temas etmesi gibi birçok tedbirin ihlali ortaya çıkabilir. Failin her hareketi farklı bir suç olarak düşünülebilse de burada failin kastının yetkili makamlar tarafından alınan tedbirlere aykırı davranmak olması nedeniyle TCK m. 195 uyarınca tek suç olarak değerlendirilmesi gerektiği inancındayız¹¹³. Dolayısıyla failin birden fazla hareketinin ortak amacının, alınan bu tedbirlere aykırı hareket edeceğinden zincirleme suç hükümleri uygulanabilecektir.

TCK'nın 195. maddesi içerisinde cezanın ağırlaştırılmasına ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Bununla birlikte yargılamayı yürüten mahkeme tarafından TCK m. 61 uyarınca suça karşılık gelen ceza belirlenirken, yukarıda yer verdiğimiz failin hareketlerinin yoğunluğu suçun işleniş biçimi açısından dikkate alınarak cezanın alt sınırı aşılma suretiyle bir ceza verilmesi söz konusu olabileceği kanaatindeyiz.

Ancak fail eylemiyle, TCK m. 195'te yer alan suçla birlikte başka suçların oluşmasına da neden oluyorsa örneğin fail karantina bölgesinden çıkmak için kapalı kapıya zarar vermişse ya da kilidi kırmışsa bu durumda aynı zamanda mala zarar verme suçu (TCK m. 152/1) da ger-

¹¹² GÜNDÜZ, s.111, KANGAL, s. 446.

¹¹³ KANGAL, s. 446.

çekleşmiş olacağından, gerçek içtima söz konusu olabilecektir¹¹⁴. Yine fail karantina bölgesinden ayrılmak için kamu görevlisine (kolluk gücü, doktor, sağlık memuru veya diğer şekilde görevlendiren kişi) direnmiş (TCK m. 265), hakarete bulunmuş (TCK m. 125/3), tehdit etmiş veya yaralamışsa failin cezai sorumluluğu eyleminin türüne göre ortaya çıkacaktır. Bu durumda fail hakkında hem TCK m. 195'te yer alan ceza yaptırımını hem de (direnme fiilinin gerçekleşmesi halinde) diğer fiillerde yer alan ceza yaptırımları ayrı ayrı uygulanacaktır. Yani ceza belirlenirken gerçek içtima hükümlerinin uygulanmasının gerekeceği inancındayız¹¹⁵.

Bununla birlikte sayılanların dışında, karantina bölgesinde failin bir kimseyle kavga etmesi ve mağdura vurmak suretiyle kasten yaralama suçunu işlemesi, ancak yaralamaya yönelik "temas ve yakınlaşma" içeren hareketin aynı zamanda tedbirlere aykırılık oluşturması halinde, gerçek içtima kuralı gereğince her bir eylem için failin ceza sorumluluğu soruşturma ve kovuşturma konusu olabilecektir.

Önok; TCK m. 195 uyarınca alınan tedbirlere fail tarafından uyulmama hali cebir ve tehdit kullanmak suretiyle kamu görevlisine karşı direnilme şeklinde gerçekleşmişse, bu durumda artık TCK m. 265'te yer alan hükmün uygulanacağını ve ancak fikri içtima hükümlerinin başvurulması gerekeceğini ifade etmiştir¹¹⁶.

Bununla birlikte karantina uygulamasına ve tedbirlere aykırı olarak bulaşıcı hastalığı taşıyan failin, karantina bölgesinden ayrılarak taşıdığı hastalığı bir başkasına bulaştırması halinde ise suçun türüne ve failin kastına göre yaralama veya öldürme suçlardan da fail sorumlu olacak ve TCK m. 195'te yer alan suçun yaptırımı ile birlikte gerçek içtima hükümleri uygulanabilecektir¹¹⁷. Yine *Hakeri* tarafından; failin tedbirlere uymaksızın bulaşıcı hastalığı örneğin, Koronavirüsü başkalarına bulaştırması halinde nedensellik bağının kanıtlanmasındaki güçlüklerle birlikte

¹¹⁴ KAHRAMAN, s. 757.

¹¹⁵ GERÇEKER, s. 1838.

¹¹⁶ ÖNOK, s.178.

¹¹⁷ ÖZGENÇ, s.20.

fiil nedeniyle ortaya çıkan neticeye göre taksirli yaralamadan veya öldürme suçlarından sorumluluğunun olabileceği belirtilmiştir¹¹⁸.

Yine *Erdem de* benzer gerekçelerle enfekte olduğunu bilen failin başkasıyla teması sonucunda bu kişinin de enfekte olması sonucunda fail tarafından kişinin sağlığını bozmayı istediği veya istemese bile kişinin sağlığının bozulmasını göze aldığı veya gerekli dikkat ve özeni göstermediği nedeniyle öngörülebilir bir netice de ortaya çıkacağı için failinin sonucuna göre kasten veya olası kastla, bilinçli veya taksirle sorumluluğu ortaya çıkabileceğini ortaya koymuştur¹¹⁹.

G. Muhakeme

1. Soruşturma Aşaması

Ceza yargılamasında soruşturma, CMK m. 158 ve m.160 uyarınca ihbar, şikayet veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimi üzerine CMK m.164 veya m.165 uyarınca yer itibarıyla yetkili adli kolluk marifetiyle Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülür.

Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçu açısından özel soruşturma ve/veya kovuşturma şartı öngörülmediğinden, suçun soruşturulması ve/veya kovuşturulması şikayet veya izne tabi değildir.

TCK m. 195'te yer alan suç şikayete tabi olmadığından, dava zamanasını süresine uymak kaydıyla bu suçun soruşturulması ve kovuşturulması her zaman ve resen yürütülür. Suç ön ödemeye ve uzlaştırmaya tabi olmadığı gibi bu suç için seri yargılama usulü de uygulanmaz¹²⁰.

TCK m. 195'te yer alan suçla ilgili olarak, CMK m. 91/4-(a)-8 uyarınca suçüstü haliyle sınırlı olmak kaydıyla mülki amirlerce belirlenecek

¹¹⁸ HAKERİ/SÖĞÜT, s. 82.

¹¹⁹ ERDEM, s. 4-5.

¹²⁰ ÖNOK, s.180, TANERİ, s. 151.

kolluk amirleri tarafından fail hakkında 24 saate kadar, şiddet olaylarının yaygınlaşarak kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına yol açabilecek toplumsal olaylar sırasında ve toplu olarak işlenen suçlarda ise 48 saate kadar gözaltına alınma kararı verilebilir¹²¹.

Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçunun yaptırımının üst sınırı bir yıla kadar hapis cezası olduğu için CMK m.171/2 uyarınca soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı bu suç için kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebilir¹²².

CMK m.100/4 uyarınca *“Sadece adli para cezasını gerektiren suçlarda veya vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenenler hariç olmak üzere hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez.”* şeklindeki düzenleme ve TCK m. 195’te yer alan suça karşılık gelen yaptırımın üst sınırının bir yıl hapis cezası olduğu dikkate alındığında, bu suçtan dolayı soruşturma veya kovuşturma aşamasında tutuklama kararı verilemez¹²³.

Bununla birlikte CMK m. 109/2 uyarınca tutuklama yasağı öngörülen hallerde adli kontrole ilişkin hükümlerin uygulanabileceği düzenlenmiştir. Her ne kadar TCK m. 195’te yer alan suç nedeniyle tutuklama kararı verilemeyecekse de adli kontrol hükümleri uygulanabilecektir. Bununla birlikte fail adli kontrol hükümlerini ihlal ederse CMK m. 112’de yer alan *“Adli kontrol hükümlerini isteyerek yerine getirmeyen şüpheli veya sanık hakkında, hükmedilebilecek hapis cezasının süresi ne olursa olsun, yetkili yargı mercii hemen tutuklama kararı verebilir...”* şeklindeki hüküm uyarınca, tutuklanabilecektir¹²⁴.

İnfaz başlığı altında kısa bir değerlendirme yapmakla birlikte failin bu suç nedeniyle tutuklanması halinde, suçun cezasının peşin infazını doğuracak sonuçlar yaratabileceğini ifade etmek isteriz.

¹²¹ HAKERİ/SÖĞÜT, s. 81.

¹²² KAHRAMAN, s. 761, GÜNDÜZ, s.114.

¹²³ TANERİ, s. 152.

¹²⁴ TANERİ, s. 152, KAHRAMAN, s. 760.

Bununla birlikte adli kontrol tedbirini düzenleyen CMK m.109/3-e uyarınca failin tedavi ve muayene amaçlı hastaneye yatmaya zorlama tedbirinin uygulanması da söz konusu olabileceği söylenebilse de ilgili maddede, “Özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek” ten söz edilmiştir. Temel hak ve özgürlükleri sınırlayıcı uygulamalar ancak Any. m. 13 uyarınca “...özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir...” düzenlemesi karşısında ve CMK m. 109/3-e’de yer alan düzenleme sadece “...uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek...” için uygulanacağından, anılan maddeyi genişleterek bulaşıcı hastalıklarla mücadele kapsamında alınan tedbirlere aykırı davranan kişinin tedaviye veya muayeneye tabi tutulmayacağı kanaatindeyiz.

2. Kovuşturma Aşaması

TCK m. 195’te yer alan suçta, görevli mahkeme 5235 sayılı Kanun’un 11. maddesi uyarınca asliye ceza mahkemesidir¹²⁵. Yer bakımından yetkili mahkeme ise failin uymadığı tedbirin uygulandığı karantina bölgesindeki yer mahkemesidir¹²⁶.

Bununla birlikte bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçunun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli yaralama, öldürme gibi suçlarla bağlantılı olarak işlenmesi durumunda ise görevli mahkeme ağır ceza mahkemesi olabilecektir.

CMK m. 251 uyarınca basit yargılama usulü, adli para cezası veya üst sınırı 2 yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda uygulanabilir. Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçunun yaptırımının üst sınırı bir yıla kadar hapis cezası olduğu için asliye ceza

¹²⁵ GERÇEKER, s. 1838, TANERİ, s. 152, BAYZİT, s. 10, ÖNOK, s.180, KANGAL, s. 450.

¹²⁶ ÖNOK, s.180.

mahkemesi tarafından iddianamenin kabul edilmesinden sonra mahkeme tarafından CMK m. 251 uyarınca basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebilir¹²⁷.

3. Yaptırım

a. Hapis Cezası

TCK m. 195'te yer alan suçun yaptırımı, iki aydan bir yıla kadar hapis cezasıdır. Bu suç açısından adli para cezasının uygulanması öngörülmemiştir.

TCK m. 195'te öngörülen cezanın kısa süreli hapis cezası olması nedeniyle, cezanın TCK m. 50'de yer alan seçenek yaptırımlara çevrilmesi de mümkündür¹²⁸.

TCK m. 195'te etkin pişmanlığa ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Dolayısıyla fail etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanması söz konusu değildir¹²⁹.

b. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması

Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçundan mahkûmiyet hükmü verilen sanıkların CMK m.231'de yer alan hükümün açıklanmasının geri bırakılması düzenlemesinden yararlanabilmeleri için haklarında hükmedilen cezanın miktarı CMK m.231/5 uyarınca, "*... iki yıl veya daha az veya adli para cezası...*" niteliğinde olmalıdır. Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçuna karşılık gelen hapis cezasının üst sınırının bir yıl olduğunu dikkate aldığımızda, bu suç nedeniyle belirlenecek sonuç ceza hakkında hükümün açıklanmasının geri bırakılmasının uygulanabileceğini ifade edebiliriz¹³⁰.

¹²⁷ BAYZİT, s. 10.

¹²⁸ KANGAL, s. 449, GÜNDÜZ, s.113.

¹²⁹ KAHRAMAN, s. 757.

¹³⁰ GÜNDÜZ, s.113, KAHRAMAN, s. 760.

c. Hapis Cezasının Ertelenmesi

TCK m. 51/1'de işlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezasının ertelenebileceği düzenlenmiştir. TCK m. 195'te öngörülen hapis cezasının üst sınırının bir yıl olması nedeniyle fail hakkında verilecek hapis cezasının ertelenmesi de mümkün olabilecektir¹³¹.

d. Kanun Yolu

Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçu nedeniyle sanık hakkında mahkûmiyet hükmü (CMK m. 223) verilmesi halinde, fail CMK m. 272 uyarınca istinaf kanun yoluna başvurabilecektir. Ancak suçun kovuşturulmasının CMK m. 251 uyarınca basit yargılama usulüne göre yapılması halinde, fail CMK m. 252 ve m. 267 uyarınca itiraz kanun yoluna başvurulabilecektir.

e. Zamanaşımı

Zamanaşımının tespiti bakımından dikkat edilmesi gereken husus, suçun maddi unsurunu oluşturan eylem ve/veya eylemlerin gerçekleştirildiği tarihin tespit edilmesidir.

Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçunda öngörülen ceza miktarı gözetildiğinde, TCK m.66/1-e uyarınca olağan dava zamanaşımı süresi 8 yıl,¹³² uzamış zamanaşımı süresi ise m. 67/4 uyarınca 12 yıldır.

TCK m. 68'de ise ceza zamanaşımı düzenlenmiştir. TCK m.68/1-e uyarınca 5 yıla kadar hapis ve adli para cezalarında on yıl geçmesiyle cezalar infaz edilmez. Ceza zamanaşımı süresi yargılama sonucunda hüküm kesinleşmesiyle veya herhangi bir suretle infazın kesintiye uğramasıyla başlar.

¹³¹ KAHRAMAN, s. 760.

¹³² KAHRAMAN, s. 760.

H. İnfaz

TCK m. 195'te yer alan cezanın üst sınırı, bir yıla kadar haptir. Faile uygulanan ceza nedeniyle, CMK m. 231'de yer alan hükmün açıklanmasının geri bırakılması veya TCK m. 50'de yer alan kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların uygulanması veya TCK m. 51 uyarınca hapis cezasının ertelenmesinin uygulanması halinde farklı bir infaz biçimi söz konusu olabilecektir. Ancak mahkeme tarafından yukarıda belirtilen kurumların uygulanmaması halinde ve bir ihtimal olarak faile üst haddeden ceza verildiği kabulüyle bu cezanın infazının fail açısından doğuracağı sonuçların aşağıda değerlendirilmesinin örnekleyici olacağı inancındayız.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 7242 sayılı Kanun ile 15.04.2020 tarihinde yapılan değişiklikler ile denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazını düzenleyen m. 105/A açısından koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan (bununla birlikte suç 30.03.2020 tarihinden önce işlenmişse , 5275 sayılı yasanın geçici 6. madde uyarınca bu süre üç yıl olarak uygulanacaktır) iyi halli hükümlülerin talebi halinde cezalarının koşullu salıverilme tarihinde kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazı söz konusu olabilecektir.

TCK m. 195'te yer alan cezanın üst sınırı bir yıla kadar haptir. Dolayısıyla fail, üst sınırdan ceza alması halinde denetimli serbestlik tedbirinden yararlanabilecektir. Yine değişiklik sonrası CGTİHK m. 107 uyarınca süreli hapis cezası olanlar cezalarının ½ infaz kurumunda çektikleri halinde koşullu salıverilmeden yararlanabilecektir. Yine fail hakkında üst sınır olan bir yıl ceza verilmesi halinde koşullu salıverilme süresi düşüldüğünde, infaz süresi altı ay olacak ve yine denetimli serbestlik hükümlerinden yararlanabilecektir.

Dolayısıyla TCK m. 195'te yer alan eylem nedeniyle faile üst sınırdan bir ceza verilmesi halinde dahi cezanın infaz edilmesi açısından caydırıcı olabilecek bir noktada olmadığını da ifade etmek isteriz.

SONUÇ

Bulaşıcı hastalıklarla mücadele kapsamında gerek bireylerin gerekse toplumun sağlığını korumak için kamu gücü kullanılarak birtakım tedbirlerin idare tarafından alınması kaçınılmazdır. Kaldı ki, Any. m. 5'te Devletin temel amaç ve görevlerinden biri de kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve özgürlüklerini korumak olduğu düzenlenmektedir. Yine Any. m. 56 uyarınca herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığını sürdürmesini sağlamak için birtakım önlemler almak ve bu konuda hizmet vermek yükümlülüğündedir. Ayrıca Any. m. 19/3'te hastalık yayabilecek kişinin bir müessesede tedavi edilmek amacıyla tutulması bir hukuka uygunluk sebebi olarak sayılmış olup kişi özgürlüğüne müdahaleye izin verildiği görülmektedir.

Bununla birlikte herhangi bir bulaşıcı hastalığın yayılması ve ölümlerin meydana gelmesinin kamu sağlığı ve güvenliği için tehlike oluşturması halinde, kamu idaresi tarafından bulaşıcı hastalıklara mücadele kapsamında alınan tedbirler kişinin özgürlük ve güvenlik hakkına müdahaleyi doğuracağından, bu tedbirlerin, Any. m. 13'te yer alan *"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."* hükmüne uygun olarak alınması ve uygulanmasını da zorunlu kılmaktadır.

Kaldı ki, suçların ve cezaların kanuniliği ilkesi Any. m. 38 ve TCK m. 2/1 yer almaktadır. Bu hükümlerde kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemeyeceği düzenlenmiştir.

Ayrıca suçların ve cezaların kanuniliği ilkesi ve TCK m.2/3 gereği suç ve cezaların uygulanmasında kıyas yapılamayacağı, suç ve ceza içeren hükümlerin, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamayacağı açıktır. TCK m.195'te yer alan *karantina, yetkili makam, bulaşıcı hastalık, alınacak tedbir* kavramlarının tanımlanmamış olmasının, belirsizlik oluşturduğu inancındayız.

TCK m. 195’te yer alan eylem “*Bulaşıcı hastalıklardan birine yakalanmış veya bu hastalıklardan ölmüş kimsenin bulunduğu yerin karantina altına alınmasına dair yetkili makamlarca alınan tedbirlere uymayan kişi, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*” Bu eylem dışında kalan bulaşıcı hastalıklara karşı alınan tedbirlere uymama, örneğin Koronavirüs bulaşıcı hastalığıyla mücadele çerçevesinde sokakta maske takmayan failin eyleminin bu suçun kapsamı dışında olduğunu ifade edebiliriz.

Yine örnek olarak suçun konusu “*...bulaşıcı hastalıklardan birine yakalanmış veya bu hastalıklardan ölmüş kimsenin bulunduğu yerin karantina altına alınmasın...*”ı oluşturmaktadır. Yani bulaşıcı hastalığın tanısı konulmadan ya da kişinin bulaşıcı hastalıktan öldüğü belirlenmeden karantina tedbirine karar verilmesinin de bu suçun konusunu oluşturmayacağı düşüncesindeyiz.

Ya da sokağa çıkma yasağı veya kısıtlaması şeklinde ifade edilen idari makamlar tarafından alınan tedbirlere uyulmama eyleminin de yine TCK m. 195’te yer alan suçun kapsamında olmadığını ifade etmek isteriz.

TCK m. 195’te yer alan suçun konusunun idarenin düzenleyici işlemleriyle belirlenmesi, ya da suçun konusunu belirleme yetkisinin idari makamlara bırakılmasının, Any. m.13’de yer alan kanunilik ilkesinin alt ilkesi olan kanunların belirli olma ilkesiyle bağdaşmadığı düşüncesindeyiz.

Bulaşıcı hastalıklarla kanunilik ilkesine dayanmadan mücadele etmek, ilk bakışta makul görünse de sorunun çözülmesinden sonra temel hak ve özgürlüklere müdahale de idarenin denetimsiz ve keyfi hareket etmesine yol açabilir.

Özellikle UHK’de suçun konusunu oluşturan tedbirler, her ne kadar kanunlarda öngörülmüşse de yetkili makamlar tarafından somut olaylar bağlamında hastalığın yapısı, türü, yaygınlığı gibi faktörler dikkate alı-

arak karara bağlandığından; kanunilik ilkesiyle özellikle de kanunilik ilkesinin alt ilkeleri olan belirlilik ve açıklık alt ilkeleriyle bağdaştığını söylemek mümkün değildir. Çünkü UHK’de belirtilen suçların konusu, yürütme organı tarafından genel düzenleyici, hatta bazen bireysel idari işlemlerle belirlenebilmektedir. Bu nedenle bizim de katıldığımız görüş çerçevesinde TCK m. 195’in tamamen yürürlükten kaldırılarak maddede belirtilen suçun özel kanunlarda kabahat olarak tanımlanmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz.

KISALTMALAR

TCK	Türk Ceza Kanunu
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
m.	madde
s.	sayfa
ss	sayfa sayısı
S.	Sayı
C.	Cilt
Y.	Yıl
E.	Esas
K.	Karar
vb.	ve benzeri
E.T.	Erişim Tarihi
Sürveyans Yön.	Bulaşıcı Hastalıklar Sürveyans Ve Kontrol Esasları Yönetmeliği (Koronavirüs Tedbirleri)
UHK	Umumi Hıfzıshha Kanununun
ETCK	Eski Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu

KAYNAKLAR

Kitaplar

DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Nisan 2016.

EROL, Haydar, Açıklamalı ve En yeni İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, 2. Baskı, Yayın Matbaacılık, Ankara, Temmuz 2015.

GERÇEKER, Hasan, Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt-2, Beşinci Baskı, Seçkin yayınları, Ankara, Şubat 2020.

GÖZÜBÜYÜK, Abdullah Pulat, Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi, Genişletilmiş 5. Bası, Kazancı Hukuk yayımları, İstanbul, 1980.

KANGAL, T. Zeynel, in: Bayraktar Köksal ve diğerleri, Özel Ceza Hukuku, Cilt V (Genel Tehlike Yaratıcı, Çevreye Karşı ve Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar), 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

MALKOÇ, İsmail, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu, Sözkese Matbaacılık, 4. Baskı, Ankara, 2013.

ÖZBEK, Veli Özer/**DOĞAN**, Koray/ **BACAKSIZ**, Pınar/**TEPE**, İlker, Türk Ceza Hukuk Özel Hükümler, 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2018.

SAVAŞ, Vural/**MOLLAMAHMUTOĞLU**, Sadık, Türk Ceza Kanunu Yorumu II. Cilt, İkinci Baskı, Seçkin yayınevi, Ankara, Mayıs 1998.

ŞAHİN, Turgay, Türk Ceza Kanunu ve İlgili Mevzuat, Sena Ofset Matbaacılık, Afyonkarahisar, Mart 2006

YURTCAN, Erdener, Yeni Türk Ceza Kanunu, İstanbul Barosu yayınları, 3. Bası, Ufuk Matbaası, Ocak 2005.

YILMAZ, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Altıncı Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara 2001.

Elektronik Kaynaklar (Makaleler)

ACAR, Hüseyin, Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma Suçu (TCK. MD. 195), TBB Dergisi, S.159, Y:2022, ss. 185-227, s. 199 (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/Dergi/Dergi159/196/>, E.T:03.04.2022).

BAYZİT, Tuğba, “Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma Suçu (TCK md. 195)”, 29.05.2020, s.3, (<https://blog.lexpera.com.tr/bulasici-hastalıklara-iliskin-tedbirlere-aykiri-davranma-sucu-tck-m-195/>).

BULUT, Karabağ, “Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumunun Ağır Tehlike Arz Eden Salgın Hastalık Hali bakımından Elverişliliğinin Değerlendirilmesi”, İstanbul Hukuk Mecmuası, (2020) 78(2), ss. 517-561, s. 553 (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ihm/issue/57316/812413> E.T.: 11.03.2021).

ERDEM, Mustafa Ruhan, “COVID-19’la Bağlantılı Ceza Hukuku Sorunları” Yaşar Hukuk Dergisi, C.2, Özel Sayı 2020, ss.87-93 (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/yhd/issue/57555/817115> E.T.: 09.03.2021).

GÜNDÜZ, Hakan, “Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Karantina Tedbirlerine Uymamanın Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi” Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi S. 2021/1, Y. 6, ss. 87-118, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1306108> E.T.: 07.03.2021).

HAKERİ, Hakan/**SÖĞÜT**, İpek Sevda, “Tıp Hukuku Açısından Bulaşıcı hastalıklar” Adalet Dergisi, Y. 2020/1, S. 64, ss. 57-85 (<https://adaletdergisi.adalet.gov.tr/arsiv/adaletdergisi/2020/sayi-64.pdf> E.T.: 08.03.2021).

KAHRAMAN, Recep, “*Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma Suçu (TCK md. 195)*” İstanbul Hukuk Mecmuası, S. 78(2), Y.2020, ss. 737-767 (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ihm/issue/57316/812437> E.T.: 06.03.2021).

ÖNOK, R. Murat, “*Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma Suçu (TCK M. 195)*” Anayasa Hukuku Dergisi, C.9, S.17, Y. 2020/, ss. 147-186, (<http://anayasader.org/anayasa-hukuku-dergisi-17-sayi-2020-1/> E.T.: 06.03.2021).

ÖZGENÇ, İzzet, “*COVID-19 Salgınının Ceza Hukuku Alanındaki Etkileri*” TUBA Bilimler Akademisi Tuba COVID-19 Küresel Salgını: Hukuki Değişim ve Etkileşimler Raporu, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, TÜBA Raporları No: 36, Ankara, Temmuz 2020, ss. 11-32, (<http://www.tuba.gov.tr/tr/yayinlar/suresiz-yayinlar/raporlar/tuba-covid19-global-outbreak-report-on-judicial-changes-and-interactions>).

ŞİRİN, Tolga, Tehlikeli Salgın Hastalıklarla Anayasal Mücadeleye Giriş, Anayasa Hukuku Dergisi, Cilt: 9/Sayı:17, Yıl:2020, ss. 43-146 (<https://app.trdizin.gov.tr/dergi/T0RNeE1RPT0/anayasa-hukuku-dergisi> E.T.: 02.01.2022).

TANERİ, Gökhan, “*Kanunilik İlkesi ve Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma Suçu*” Leges Hukuk Dergisi, C. 1, S. 128, Ağustos 2020, ss. 101-166 (<https://www.legesdergi.com/makale/485> E.T.: 06.03.2021).

TURHAN, Engin, “*Salgın Dönemlerinde Ortaya Çıkabilecek Ceza Sorumlulukları-Korona Tecrübesi*” Suç ve Ceza Dergisi Y. 2020, S.1, ss. 197-222 (<https://www.tchd.org.tr/wp-content/uploads/2020/07/20201.pdf> E.T.:07.03.2021).

İnternet Siteleri

<https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html>
E.T.: 05.03.2021.

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/karantinayi-ihlal-etti-hapis-cezasina-carptirildi-6121390/> E.T.: 06.03.2021.

<https://sozluk.gov.tr/> E.T.: 07.03.2021

<http://www.sanliurfa.gov.tr/il-hifzissihha-kurulunun-2020-yili-64-nolu-karari> 10.03.2021

<https://www.icisleri.gov.tr/koronavirusle-mucadele> E.T.:
10.03.2021